

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven. ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.</p>	<p>A kiadóhivatal kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.</p>
--	--	---

Vallásügyi tárgyalások a főrendiházban.

A mire már oly régen tekintettünk vára-kozással: a *vallás szabad gyakorlatáról* szóló törvényjavaslat e hó 21-én, csütörtökön került tárgyalásra a főrendiházban.

A javaslatot védő szónokok kiemelték, hogy azt a szabadelvű egyházpolitikát, mely e javaslatban kifejezésre jut, nemcsak a hazai, hanem a művelt külföld közvéleménye is helyesléssel fogadta. A közös haza szeretetében csak annak az országnak fiai egyesülnek, melynek törvényhozása egyenlő mértékkel méri a jogot és a szabadságot. Alaptalan az a vád, mintha e javaslat a magyar államot keresztyén jellegétől fosztaná meg; a vallás és lelkiismeret szabadságnak az a mértéke, melyet a t.-javaslat nyújt, Európának legtöbb államában már élő törvény, de azokat keresztyén jellegűektől meg nem fosztotta. A szabadelvű egyházpolitikában a vallási szocziáлизmusnak és anarchiának rémképeit csak annak ellenségei keresgélnek; a val-lás- és lelkiismeret-szabadság elvét proklamáló jogállam soha sem szövetezik állambontó elemekkel. Az igazi vallásosságot csupán szellemi eszközökkel lehet fentartani; minden felekezetnek érdeke az: hogy azokat tekintse híveinek, a kik hívei akarnak lenni. Ha a javaslat törvényerőre emelkedik, egyes felekezetek talán híveket fog-nak veszíteni; de ez morális veszteség rájuk nézve semmi esetre nem leend.

Különösen Wlassics Gyula kultuszminiszter jeles beszéde az, mely a figyelmet kiváló mértékben magára vonja, s bizonyára az ország határain kívül is elismerésre fog találni. Beszéde elején mindjárt kijelenti a miniszter, hogy a kormány a t.-javaslatban lefektetett alapelvek integritásához ragaszkodik. A t.-javaslat egyik alapelve: az egyéni vallásszabadság, melynek tartalma mindenütt egy és ugyanaz, semper idem, t. i. hogy mindenki szabadon választhatja hitét, szabadon állapíthatja meg a teremtőhöz való viszonyát és sehol sem

jelenthet *meghatározott* vallások közti választást. A val-lási társulatok rendezésének kérdésében az állam tulaj-donképen két rendszer közül választhat, nevezetesen, a vallási társulatokat vagy pusztán *magántársulatoknak* tekinti, vagy pedig mint *közintézményeket* illeszti be a jogrendbe. Az utóbbi a helyesebb irány, mert a vallási társulatok *ethikai karaktere* olyan, hogy *azokat a magán-társulatokkal egy kategóriába helyezni nem lehet.* A t.-javaslat a *történelmi egyházak* jogállását fentartja. Ok nélkül nem szabad a történelmi egyházak jogállását megbolygatni. A külföldi példák ujjal mutatnak arra, hogy nem kell nivellirozni; de e mellett a vallásszabadság áldásaiban kell részesíteni az új vallástársulatokat is. A kategorizálás, a mit a t.-javaslat ellen vádként emel-nek, a történelmi egyházak fentartásának természetes következménye. Ha a vallásos társulatok a törvényben kitűzött feltételeknek megfelelnek, akkor meg kell adni részükre az állami elismerést. A feltételek pedig, melyeket a t.-javaslat e tekintetben megállapít: a hazafiság, törvényesség és erkölcsösség.

Az *áttérés szabadsága*, jegyzi meg a miniszter, *alkotó eleme a lelkiismereti szabadságnak.* Ez maga a lényeg. A hol az áttérés szabadsága meg nem enged-tetik, ott a hitkényszer lép helyére. Politikai szabad-elvűségére büszke országunkban nagy kár volna a vallás- és lelkiismeret-szabadság törvénybe iktatását megakadályozni. A ki a kilépés szabadságát ellenzi, az a hitkényszer álláspontjára helyezkedik, tehát nem híve a vallásszabadságnak. A népek lélektana szól az ellen, hogy a kilépés szabadsága veszélyeztetné a történelmi egyházakat. A történelmi egyházaknak ugyan mi hasznuk lehetne abban, ha olyan egyéneket bírnak tagjaikul, a kik a történelmi egyházak hitelvei iránt közönyösek, avagy éppen gyűlölettel viseltetnek irántok. Angliában, Belgium-ban, Olaszországban, *Ausztriában* a szabad kilépés intéz-ménye be van hozva, s ezen országoknak mégis virágzó vallásos életök van. Ausztriában 1880-ban 3000 feleke-zetnélküli — konfessionslos volt, 1890-ben pedig 4300, pedig tudnunk kell, hogy az emberek többnyire akkor lesznek konfessionslosok, a mikor *házasságkötési okokból* szorulnak erre. A kilépés szabadságát a törvénynek kell biztosítani, a kilépés jogkövetkezményeit rendelet is szabályozhatja. Az nem alapvető kérdés, hogy a rende-zés törvényben avagy rendeletben történik-e.

Azután Németország egyes államaiban a kilépés körül követett törvényhozást ismerteti a miniszter s azon eredményre jut, hogy a kilépés szabadsága mindenütt

el van ismerve. Bajorországban volt ez legtovább kétséges, de a közigazgatási bíróság 1889. okt. 23-án ott is kimondotta, hogy a kilépés szabad. Majd a gyakorlati szempontokat ismerteteli, melyek miatt a rendezés elkerülhetetlenül szükséges. Igen meggyőző különösen a második ok, melyben elő van adva, hogy már nálunk is léteznek civil-regiszterek; Budapesten ugyanis a *felekezeten kívüliek részére* civil-regiszter vezetetik. Nálunk ugyanis *keresztelési kényszer* nem létezik. Azoknak gyermekeiről tehát, a kik oly házasságban születnek, a kiknek szülői ily civil-regiszterekbe vannak felvéve, gondoskodni okvetlenül szükséges.

A magyar állam minden intézkedést megtesz arra nézve, hogy a vallásos érzületet emelje. A szabad Amerikában csaknem becsületbeli kötelesség, nemzeti erény vallásosnak lenni. Ne állítsanak ki a főrendek szegénységi bizonyítványt erről az országról, mintha ez az ország *a legegységibb szabadságot*: a vallás és lelkiismereti szabadság jogát sem bírná el. *Soha még nemzetet tönkre nem tett az, soha még nemzet nem veszett el azért, mert törvénybe iktatta a vallás és lelkiismereti szabadságot.* Beszéde végén id. Szögyény Lászlónak az izraeliták emancipációjáról szóló t.-javaslat tárgyalásakor 1867-ben elmondott beszédéből ezen tételt idézi: Ne akarjunk se okosabbak, se boldogabbak lenni, mint Európa más nemzetei, a melyek a polgárosodás és állami jólét sokkal magasabb pozícióban állanak, mint mi; ezeknél pedig ezen kérdés rég megszűnt kérdés lenni.

Szóltak még a javaslat mellett: Czorda Bódog (előadó), Beöthy Zsigmond, gr. Keglevich István, br. Prónay Dezső; ellene: Dessewffy Sándor csanádi püspök, gr. Zay Miklós, br. Vécsey József. Id. gr. Széchenyi Imre pedig egy módosítást terjesztett be azon kérelemmel, hogy a t.-javaslat 22—29. §§-ai hagyassanak ki s azok helyett egy új szakaszban mondassék ki az, hogy a miniszterium utasíttatik, hogy azoknak vallásügyi viszonyait, a kik sem valamely bevett, sem valamely törvényesen elismert vallásfelekezethez nem tartoznak vagy nem csatlakoznak, addig, míg valamely bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetbe nem lépnek, *rendeteli úton* — szabályozza.

Minthogy ez a módosítás a részletekre vonatkozott, az elnök a vitát berekeszté s a szavazást elrendelte.

A prot. egyházak püspökei, főgondnokai a t.-javaslat mellett szavaztak, névszerint Kun Bertalan, Papp Kovács Gábor, Szász Károly, Zelenka Pál, Baltik Frigyes, Vályi János, br. Prónay Dezső (egyct. felügyelő), Radó Kálmán, Dániel Gábor.

A szavazatok feljegyzésénél azonban tévesztés történt; másnap, márczius 22-én hirdeté ki ezután az elnök (Szlávy József koronaőr) azt, hogy az előző napon 119 szavazat volt a t.-javaslat mellett s ugyanannyi ellene. Minthogy pedig nem akarhatom, így szólt tovább, hogy a részletes tárgyalás útja elzárassék, — igennel szavazok.

A részletes tárgyalás ezután következett. Több szakasz elfogadása névszerinti szavazással történt. Mikor pedig id. gr. Széchenyi Imre módosítványára került a sor, a néppárti gróf Eszterházy Miklós Mórícz ellenindítványt nyújtott be, mely ez volt: „A III-dik fejezet kihagyandó“. Ez azt jelenti, tette hozzá, hogy az a szerintem és elvbarátaim előtt sérelmes elv, hogy *a felekezetenkívüliség törvényes alappal* bír ez országban, törvényerőre ne emeltessék.

A miniszter erre kijelenti, hogy a III-dik fejezet kihagyása egyszerűen lehetlenné tétel a vallásszabadság gyakorlati alkalmazásának és oly sérelme az elvnek, hogy így a javaslatot egészében elfogadhatatlannak kell kijelentenie.

A miniszter ezen kijelentése dacára azonban a III-dik fejezet kihagyása mellett 126, a kihagyás ellen pedig 118-an szavaztak, vagyis az ellenindítvány 8 szótöbbséget nyert.

A törv.-javaslat többi szakaszait másnap, márczius 23-án tárgyalták s ekkor történt felette az utolsó szavazás is, melynek eredménye az lőn, hogy a vallás szabad gyakorlatáról szóló t.-javaslatot *a III-dik fejezet (a felekezetenkívüliség) kihagyásával* (127 szavazat mellette, 112 sz. ellene) 15 szótöbbséggel elfogadták.

Ezután következett az *izraelita vallás rendezési* t.-javaslat tárgyalása, a mely javaslat sorsa azonban ma sem volt szerencsésebb, mint első alkalommal; mert az a miniszternek s egynehány főrendinek valódi liberális s vallási türelemtől áthatott beszéde és nyilatkozata dacára 117 szóval 111 ellen, vagyis 6 szótöbbséggel *még általánosságban sem lett* elfogadva.

A protestáns egyház püspökei és főgondnokai (névszerint: Kun Bertalan, Papp Kovács Gábor, Szász Károly, Zelenka Pál, Baltik Frigyes, Vályi János, Radó Kálmán, Dániel Gábor) a javaslat *mellett* szavaztak.

A római katolikus és görögkeleti egyház-nagyok pedig *ellene*.

A javaslat tehát a képviselőházhoz újra vissza lett küldve.

Lőw Lipót, a szegedi rabbi, még 1847. évben kiadott híres nyilatkozatában azon reményének adott kifejezést, hogy: „a zsidó kérdés nem lesz többé hasonló Penelope munkájához, mely ma szövetik, hogy holnap — felbontassék.“

A képviselőház csaknem egyhangulag ragaszkodott ezen t.-javaslathoz, melyet a főrendi-ház hat szótöbbséggel — újra felbontott.

A képviselőházon van a sor megint, hogy tovább folytassa — a szöveg munkáját.

Mert a mint az egyik szónok, br. Ambrózy István magát kifejezte: A mai szavazás volta-képpen nem a felett dönt, lesz-e nálunk zsidó reczepczió vagy sem, hanem a felett, hogy *ma, vagy pár hónappal később lesz-e?*

Dr. Kovács Sándor.

Kisded falusi egyházaink érdekében.

Minden lelkész azon veszélyt látja közelebről s annak elhárításáról gondoskodik, mely saját egyházát fenyegeti. Mig p. o. a városi lelkész a szociálisztikus eszmék terjedésében látja azt s töprenkedő lélekkel keresi, kutatja a veszélyhárító eszközöket: addig mi, kisded falusi egyházak lelkészei a nagy egyházi teherben látjuk a veszélyt első helyen s ennek elhárításáról gondolkozunk.

Rajtunk lelkészek is nagy e tekintetben a felelősség, de mennyivel nagyobb ez egyházi hatóságaink főként a Konvent vállain ma, mikor az egyházpolitikai reformokkal, miként minden felekezetre, úgy a mi felekezetünkre is közelednek az átalakulás napjai, melyek a fentebb érintett veszélyt, városon és falun, előre nem látható mértékben fogják fokozni.

Jól tudja ezt az egyházi sajtó, épen azért készsége-gel nyitja meg hasábjait az olyan közleményeknek, melyek az egyházak, általában felekezetünk jövőjének biztosítását óhajtva, új eszméket hoznak felszínre, vagy régiakat nyitnak fel talán kissé jobban kidomborítva. Szolgálatot kíván tenni ez által úgy a buzgólkodó lelkészeknek mint az őrhelyen vigyázó, terveket készítő egyházi hatóságoknak. Az egyházi sajtó ezen nemes intenciójánál fogva jelenhetik már meg e b. lapban e cikkkecske, mely kisded falusi egyházaink érdekében újít fel régi eszméket s gondolatokat.*

Régi eszme, régi gondolat az egyenlő teherviselés elvének keresztülvitele szegény s nagy terhet viselő egyházaink érdekében; azonban a mostani viszonyok között, ennek valószínűsítéséhez kezdeni sem tanácsos. Minő elégedetlenséget sőt vihart támasztana az épen népesebb egyházainkban, ezek között is főként azokban, a hol a baptisták aratnak javában. Erről, nézetem szerint, most szó sem lehet, noha senkisé sem csudálkozhatik nálam jobban a felett, hogy a protestantizmus a polgári társadalom számára már oly régen megérlelte s le is rázta az egyenlő teherviselés elvének gyümölcsét s a maga számára hazánkban, még a negyedik század utolsó negyede küszöbénél se képes megérlelni s lerázni.

Ha már a terhek könnyítéséről ezen az uton ma

* Mindenkor szíves készséggel fogadjuk a közügy érdekében az ilyen komoly irányú és eszméletető közleményeket.

Szerkesztő.

még nem lehet szó: lehet és legyen is szó a kisded egyházak jövedelmének fokozásáról egészen odáig, hogy tőkét gyűjthessenek maguknak és pedig neincsak a mai nagy terhek könnyebb elhordozására, hanem még azoknak is melyek a kultura fejlődésével időközönként előállanak vállalkra nehezedenek.

Falusi egyházainknak főjöveldmi forrása a termőföld, melyen a legmostohább gazdálkodás folyik általában. A parokhiális szántóföld az, melyet a határon legutoljára szántanak, legroszabbul szántanak, legroszabb maggal vetnek be, nem trágyáznak, til-tul boronálnak; az egyház vetése az melyet nem roszolnak nem konkolyoznak, legutoljára, sebtében csépelve aratnak, kevés gondossággal raknak keresztbe, hordanak össze s nyomtatnak el; az egyházi termény az, melynek értékesítésénél főbb dolog a szabadulás, mint a magasabb értékesítés; az egyház szalmája, csutkája igazán a csáki szalmája, csutkája. Még legátus koromban hallottam egy lelkészt panaszkodni a felett, hogy folyton segélyért esengő egyházának tavaszföldje szántatlan, vetetlen maradt. Hogy az ilyen mostoha gazdálkodás reformálásával az egyház jövedelmét fokozni lehet, az kétségtelen; hiszen ha minden munkát pénzért végeztetne az egyház ilyen gazdálkodás mellett ráfizetne gazdálkodására. Tegyük egy kis számítást annak megközelítő kimutatására, hogy p. o. a IV-ed és III-ad oszt. egyházak összesen mit veszítenek évenként a rosz gazdálkodás folytán s mit nyernek a gazdálkodás reformálásával.

Ha a III-ad és IV-ed osztályu egyházak után átlagosan 10—10 hold földet számítunk s minden hold föld után 1—1 forint gondatlan kezelésből eredő kárt veszünk — pedig ennyit bátran lehet venni: úgy mindenik szegény egyház évenként 10 forintot, tíz év alatt 100 forintot veszít, az 1392 III-ad és IV oszt. egyház pedig összesen évenként 13,920 forintot, rövid 10 év alatt 139,200 forintot. Ha az alapszámot, a 10—10 holdat, kevesebbre is vesszük: az arány a veszteségben ugyanaz marad. A gazdálkodás reformálásával nyereséggé változik, a mi most veszteség.

A kárt már elhárítani, a földjöveldem emelkedését biztosítani jobb gazdálkodás által, ez a legszigorubb ellenőrzés feladata. Az ellenőrzés czélszerű foganatosítására végett egy „Ellenőrzési Napló“ volna egyházmegyénkint készítenendő, melybe a gazdálkodás mozzanatai s eredményei vezetettének s melyből az eredmények magukban is, több egyház gazdálkodásának összehasonlítása által még inkább feltüntetnék, hogy mely egyház hanyagolja el az okszerű gazdálkodást s hol kell alkalmazni egyházi törvénykönyvünk vonatkozó §-ait a hanyag egyházi gondnok vagy makacszkodó egyháztagokkal szemben. Az „Ellenőrzési Napló“ vidékünk gazdálkodásához alkalmazva, ilyen forma lehetne:

Egyház neve	Hány hold szántóföldje van?	Szekeres gazdák száma	Hány szekér trágya vitetett a szántóföldre?	Mikor történt			X hold buzavetésből						Mikor történt a tavaszi szántás-vetés?	X hold tengeri vetésből									
				az ugarolás?	keverés?	őszii vetés?	hány		Jövedelem					a tavaszi szántás-vetés?	hány		Jövedelem						
							ke-	hekto-	buzáért	alj-	szalma-	tengeri-			csutka-	koro-							
																	reszt	liter	ért	ért	ért	ért	ért
A.	9	42	3	Jul. 15.	Aug. 20.	Okt. 28.	21	10 ¹ / ₂	47	25	11	—	2	—	Május 20.	12	—	48	—	3	—	—	50
B.	9	42	34	Május 5.	Julius 30.	Szept. 29.	30	25 ²⁰ / ₂₀	112	40	3	—	5	—	Április 24.	21	—	84	—	5	—	1	80

Ilyenszerű ellenőrzés meggyőződésem szerint minden gazdálkodó egyházban emelné holdanként 1—1 forinttal az évi bevételt, e mellett a fegyelmezett szellemét teremtené meg egyházainkban, hol épen az egyházi szolgálatok alkalmával érzik sajnosan annak hiányát az elkeseredett egyházi főgondnokok.

Fokozni lehet és kell a kisdud falusi egyházak jövedelmét magtárak állítása által is. Egyháznak, mely 400 lelket se számlál, kisszerű magtára jövedelmez annyit mint 2—2 hold ős- és tavaszvetése, holott földje művelésénél ingyen munkával rendelkezik. Hogy 10 év alatt 400 frt adósságot letörleszthetett, templomát bezindelyeztethette, tornyát bebádogozhatta s nagyobb költséggel járó épületjavításokat eszközölhetett, ezt az egyházmegye s kerület kisebb mérvű támogatása mellett magtárának köszönheti, annak dacára, hogy alaptökéjét az egyház kicsinyisége miatt 100 hectoliternél feljebb nem emelheti. Egyházmára a mai sulyosbodott viszonyok között a magtár csaknem életkérdés. Belátásom szerint azért igen czélszerű intézkedés volna, ha a mélt. Convent addig is, míg az egyházi magtárügy talán zsinati határozat alá kerülne, szabályrendeletileg köteleznék a magukat csak segélypénzből tengető kisebb egyházakat magtárak alapítására és egyuttal folyamodni egyenesen magához az országgyűléshez a végett, hogy az egyházi magtárakkal szemben a mai törvényes perzent a 8% egy ugyan annak megfelelő, de mégis magasabb számban állapítsák meg, annak a különbségnek megfelelőleg, a mi van a tőkepénz és tőkebuza állandósága között. Mert az tapasztalati tény ugyanis, hogy a tőkepénz magától soha se apad míg a tőkebuza igen. 100 frt százesztendő mulva is megmarad 100 frtnak míg 100 hktliter buza ezen idő alatt a perzentnek nagyobb részét leapadja.

Tudva levén már az országgyűlés előtt, hogy az egyházi magtárak kulturális czélra jövedelmeznek; tudva levén, hogy a magtárak fentartásába az alapítók önkényt adóztatják meg magukat s hogy a magtárak forgalma nem terjed ki egy nagy vidékre, hanem az egyház legfeljebb polgári község körén belül marad; tudva levén végre, hogy a magtárak a kenyérben megszorult szegény népnek egészséges, tiszta búzát, rozsot vagy tengerit adnak az uzsorások összerostált aljbuzája, dohos tengerije helyett, kétségtelenül oly perzentet állapítana meg általánosan a jótékony czélra alapított magtárakra, mely érdemessé tenné a magtárak alapítását vagy azoknak fentartását.

Ezt a fontos lépést a már most is meglevő s áldással működő magtárak jövőjének biztosítása végett is tanácsos volna megtenni, mivel ott állunk, hogy az esedékessé vált magtári hátrányok behajtását szokott perzentjükkel, a polgári bíróságtól kérelmezni se merjük, mert, mint azt példával is bizonyította e becses lapban úgy gondolom Darcsi B. lelkészársam, a polgári bíróság uzsora vétséget mond ki az egyházra s megbírságolja. 8%-ért pedig magtárt alapítani nem érdemes.

Ha már a magtárak alapítása kötelezővé tétetnék s fentartásukra alkalmas % törvényileg biztosítatnék, ez által a szegény egyházak évi jövedelme a magtári tőke kinövése után évenként 50 frttal biztosan emelkednék, mely 50 frt a szigorú ellenőrzés által megindított okszerűbb egyházi gazdálkodásból származó kedvezőbb eredménnyel rendes körülmények között a szegény egyházak évi költségvetésében az egyensúlyt fentartaná, s ha még ezeken kívül, más jövedelemhez is juthatnának, abból tőkét gyűjthetnének maguknak, melynek kamatjából aztán a körülmények szerint gazdálkodhatnának.

És Istennek hála! a szegény segélyre szorult kisdud egyházak számára van még két jövedelmi forrás; a domesztika s az államsegély. A domesztika, hogy sokat ne mondjak, 25 frttal segélyezheti a falusi kicsiny egyházakat, az államsegély pedig már sokkal nagyobb összeggel; hogy mennyivel, annak kiszámításához alapul veszem azon összeget, mely egyháznak a 60,000 frtból jutott, (de a mely összegnek $\frac{1}{3}$ -át a debreczeni főiskola adósságának törlesztésére s az e. m. özvegyárva gyámintézet javára visszatartották.) Jutott a 60,000 frtból egyháznak 45 frt; jutott volna pedig ezen kiosztási arány szerint a zár alá helyezett 100,000 frtból 75 frt s így a 160,000 frtból összesen 120 frt. Ha rendeltetésének megfelelőleg egy krajczár visszatartása nélkül osztatik ki a szegény egyházaknak ezen összeg a domesztikai 25 frt segélyvel: úgy egy-egy szegény egyház évenként 145 frtot tőkésíthet s 20 év mulva több mint 4000 frt tőke felett rendelkezik. Csak gondolatnak is milyen felemelő! „A legszegényebb ev. ref. egyház is 4000 frt tőkével rendelkezik.“ Es ennek elérése nem lehetetlen. Ekkor pedig az államsegély — a szegény egyházaktól felszabadulva — fordítatnék más fontos egyházi célra, p. o. a prot. egyetem támogatására, vagy felsőbb leány intézetek segélyezésére. Felújítom azért ama régi eszmét, régi gondolatot: az államsegélyt — a lelkészek és tanítók részén kívül — egy krajczár visszatartása nélkül osszjuk ki a szegény falusi kisdud egyházak között. Megtette már az államsegély a szolgálatot a debreczeni főiskolával, meg özvegyárva gyámoldáinkkal szemben: hadd erősítse most már erőteljen egyházainkat, melyek úgy is komoly és igen nehéz harcznak mennek eléje. Szentebb czélt az államsegély ma ennél nem szolgálhat.

Lehetnek nézeteink különbözők a szegény egyházak felsegélésére nézve, de azt hiszem, hogy a tapasztalat mindyájunknak azt sugja, az időjelei azt kiabálják, egyházi főhatóságunk törekvéséből is tetszik ki, hogy egy bármilyen, de célravezető egységes gazdálkodási tervet megállapítani s azzal a mostani habozó pénzforgácsoló gazdálkodást helyettesíteni ev. ref. egyházunknak elengedhetlen kötelessége, épen a szegény egyházak érdekében.

De azt kérdezi valaki tőlem: „honnan veszünk pénzt, a mivel az államsegélyt helyettesítsük? Erre azt felelem: Egyházunk hő szerelme által ihletett szívvel fogjunk hozzá s löbbantsuk lángra a kor adakozó szent tüzét egyházmegyében, kerületeken, főként a Konventen, hogy aztán e tüzekből az egész egyháztest áldozatra hevüljön s az adakozás oly bőséges folyama induljon meg, mely ne csak az egyháztársadalmi kérdések hajóját juttassa révparthoz, de azt a pirító szégyent is mossa el, hogy eddig a szegényeknek nyújtott alamizsnát a szeretetadó váltságául használtuk fel. Es e végből ne szégyeneljünk kifejezést adni annak, hogy mi, midőn ily módon akarunk fontos egyháztársadalmi kérdéseket megoldani, gazdag hitsorsosaink, főuraink felé vagyunk arcczal fordulva; ne annak se, hogy az egyházak, egyházi tisztujtáskor bizonyos kegyes várakozással emelik ki gazdag urainkat hasonló hitbuzgó s intelligens, de szegény sorsu hiifeleink közül és hogy ez a kegyes várakozás a székfoglaló beszédek elhangzása után is sóvárogja egyházunk földjére az adakozásnak bővebb harmatcsepjeit. És ily formán — legalább a sajtó útján — jöjjünk segítségért azoknak, kik egyházmegyéken, kerületeken, Konventen az áldozó szeretetnek ritkán csillámló, hamvadozó tüzét aggodó félelemmel élesztgetik. Gazdag hitsorsosink, nem veszik tőlünk

sértésnek az őszinte, komoly szót,* nem éppen ma, a mikor látják, hogy minden felekezet hazánkban lázas izgalommal gyűjti össze nemcsak szellemi, de anyagi erejét is, hogy a társadalom közeledő új átalakulásában szilárd posíciót és ebben biztos jövőt teremtsen magának. Ezt akarjuk mi is, de gazdagabb hitsorsosaink bővebb áldozata nélkül, ez, majdnem lehetetlen.

Amde az áldozatban, mi lelkészek se maradjunk hátra. A mint hirdetjük, hogy a jószívű adakozót szereti az Isten cselekedjünk is akként. Vállaljuk magunkra p. o. itt a tiszántul főiskolánk adóságának a törlesztését, sokáig úgy se kell törleszteni, 2½%-al pedig jövedelmünkől letörleszthetjük. A szegény miatt se engedjük már tovább, hogy a legnépesebb s leggazdagabb egyházkerület főiskoláinak terhét szegény egyházaktól 150—200 frton nyomorkodó tanítók emeljék, törleszszék, őket igazság szerint megillető segélypénzükből.

Vegyén részt áldozatával az egész lelkészi kar a fontosabb egyháztársadalmi kérdések megoldásánál. „Minden beszédnél szebben szól a tett” mondja a példabeszéd; predikálásunk mellett buzdítsunk hát tetteinkkel is, hogy a körülöttünk álló sokaság győződjék meg arról, hogy mi nemcsak „az embereket terheljük meg terhekkel” hanem magunkat is. Ily módon nemcsak az államsegélypénz lesz adakozás által visszapótolva, de kosarakat is tölthetünk meg a maradékkal.

Igy gondolkozunk, éreznünk és cselekednünk egyébként is elérkezett volna már az ideje annyival inkább most, mert két milliónál népesebb ev. ref. egyházunk számára akarunk, a többi felekezetekkel versenyezve, a társadalom közeledő új szervezetébe biztos és jövőt ígérő hajlékot építeni.

Ezek az eszmék, gondolatok jelentek meg lelkem előtt, mikor nagy teher alatt nyögő kisdud falusi egyházaink jelenéről s még inkább azoknak jövőjéről gondolkoztam, hogy t. i. fokozzuk jövedelmüket okosabb gazdálkodásra való kényszerítés, magtár alapítás által és az által, hogy az államsegély őket illető részét egy krajczár visszatartása nélkül adjuk kezeikbe, melyből tőkét gyűjthessenek jövőre s ezt t. i. az államsegély kiosztását tegyük lehetővé protestáns jószívű adakozásunk által.

Nem kívánok egyebet, csak hogy minden munkatársam, minden hitsorsosom érezze életemben ama felelősséget, melylyel, egy új korszak küszöbénél, mult, jelen- és jövő s ezeknek ura kötelez el bennünket. Majd megteremti ez az érzet a bölcs gondolatokat, majd megindítja ez az életrevaló lépéseket, majd meghozza ez a gyönyörű áldozatokat, úgy hogy, a kegyelem Istenének lesz mire adni jó adományát és tökéletes ajándékát.

Veress Imre.
ev. ref. lelkész.

TANÜGY.

A tiszántúli ref. tanárok nyugdíjintézetének ügye.

Az országos tanári nyugdíjintézet küszöbön álló megnyitása szükségessé tette, hogy az országos tanári nyugdíjintézetbe való belépés és ezzel kapcsolatban a tiszántúli ref. tanárok nyugdíjintézetének feloszlata iránt az előkészítő intézkedések megtéssenek.

* Egészen fölösleges t. cikkíró ur aggodalma; mert tisztelet a kivételeknek, sokan még csak tudomást sem vesznek az afféle dolgokról, egyszerűen amaz okból, mivel egyházi lapjainkat nemcsak nem olvassák, hanem nem is járják. Az ilyen tanácsbíráknak és gondolkodóknak egész sorozatával szolgálhatnánk mi is. Szerkesztő.

A tiszántúli ref. tanáregyesület mult évi közgyűlése a hódmező-vásárhelyi tanári kart bizta meg tervezet készítésével, a mely felterjesztetett az egyházkerület mult évi őszi közgyűlésére.

Ezen terv szerint 7 nyug- és gyámdíjas ellátásának biztosítására 18,000, legfőlebb 20,000 frtot kellene átadni az egyházkerületnek a nyugdíj- és gyámintézet vagyonaiból. De a h.-m.-vásárhelyi tervezet egy gyámdíjas özvegyet kihagyott a számításból és Bányai Sándor h.-m.-vásárhelyi vallastanár penzió-igényét is a fentebbi összeg terhére kívánja háritani arra az esetre, ha ő, mint vallastanár nem vétetnék fel az országos nyugdíjintézetbe. A tőkének fenmaradó részét pedig a tagok között befizetések és tagsági idejük arányában kívánja felosztani.

Az egyházkerületi közgyűlés bizottsághoz utasította az ügyet, a melynek tagjai Joó István gymn. felügyelő elnöklete alatt Zsigmond Sándor, György Endre, Tóth József és Karai Sándor. A bizottság f. é. márcz. 16-án tartott ülésében foglalkozott a kérdéssel, a melyen a tagok közül csak György Endre nem volt jelen, de utólagosan közöltetvén vele a bizottság megállapodásai, kifejezte azokhoz való hozzájárulását.

Tekintve, hogy a kerületbeli gymnasiumoknak úgy fentartó testületeit, mint tanárait legnagyobb részben közelről érdekli ezen fontos ügy, jónak látjuk a bizottság előterjesztését — a részletes számítások mellőzéseivel — egész terjedelmében közölni.

Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés!

A főt. egyházkerületi közgyűlés 1894. október havában kelt 405 számú végzésével alúlirott küldöttséget azzal bizta meg, hogy a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanárok nyugdíj és gyámintézetének az országos tanári nyugdíjintézetéről szóló törvény meghozatala folytán beálló feloszlása ügyében a tiszántúli ev. ref. tanáregyesület nevében a főt. egyházkerületi közgyűlésre betérjesztett tervjavaslatra nézve a szükséges számítások megtétele alapján adjon véleményt.

Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés! A szóban forgó nyugdíj- és gyámintézetnek, a mely az egyházkerülettől 300 frt évi segélyben részesül, az 1894 június 30-ról szóló kimutatás szerint van 35367 frt 19 kr. vagyona, a mely az eddig tapasztalt évi gyarapodások alapján 1895. szept. 1-én 39367 frtra tehető. Van az intézetnek nyolcz ellátásban lévő tagja u. m. 1 nyugalmazott tanár, 6 özvegy és 1 teljes árva, a kik kettő kivételével, 300—300 forint évi díjban részesülnek, egyenkint 200—200 frt évi járadékot huznak, összesen 1800 frtot.

Van továbbá az egyesületnek 43 szolgálatban lévő tagja, kik közül 41 rendes évi díjat t. i. 20 forintot fizeti, 2 pedig u. m. Orosz István debreczeni tanítóképezi tanár és Pólya Mihály h. szoboszlói polgári iskolai tanár, kik 1886-ban ezen nyugdíjintézet körén kívül álló intézethez léptek át, ezen idő óta az alapszabályok értelmében 45—45 frt évi díjat fizetnek.

42 tagnak a helyzete megegyezik annyiban, a mennyiben 41 közülök átléphet az országos tanári nyugdíj és gyámintézetbe, 1 pedig t. i. Pólya Mihály polg. isk. tanár már most is tagja az országos tanítói nyugdíj és gyámintézetnek.

Különálló helyzete van azonban Bányai Sándor hódmezővásárhelyi főgymn. vallastanárnak, a ki mint vallastanár, a vásárhelyi főgymn. tanárkar véleménye szerint nem illetékes az országos tanári nyugdíj és gyámintézetbe való fölvételre, bár az ide vonatkozó törvény a felvételre igényel bíró rendes tanárok közül kivételt nem tesz.

Ilyenszerű ellenőrzés meggyőződése szerint minden gazdálkodó egyházban emelné holdanként 1—1 forinttal az évi bevételt, e mellett a fegyelmetség szellemét teremtené meg egyházainkban, hol épen az egyházi szolgálatok alkalmával érzik sajnosan annak hiányát az elkeseredett egyházi főgondnokok.

Fokozni lehet és kell a kisdud falusi egyházak jövedelmét magtárak állítása által is. Egyháznak, mely 400 lelket se számlál, kisszerű magtára jövedelmez annyit mint 2—2 hold ősz- és tavaszvetése, holott földje művelésénél ingyen munkáival rendelkezik. Hogy 10 év alatt 400 frt adósságot letörleszthetett, templomát bezsindelyeztethette, tornyát bebádogozhatta s nagyobb költségel járó épületjavításokat eszközölhetett, ezt az egyházmegye s kerület kisebb mérvű támogatása mellett magtárának köszönheti, annak daczára, hogy alaptörvényét az egyház kicsinysége miatt 100 hectoliternél feljebb nem emelheti. Egyházmára a mai sulyosbodott viszonyok között a magtár csaknem életkérdés. Belátásom szerint azért igen czélszerű intézkedés volna, ha a mélt. Convent addig is, míg az egyházi magtárügy talán zsinati határozat alá kerülne, szabályrendeletileg kötelezné a magukat csak segélypénzből tengető kisebb egyházakat magtárak alapítására és egyuttal folyamodni egyenesen magához az országgyűléshez a végett, hogy az egyházi magtárakkal szemben a mai törvényes perczent a 8% egy ugyan annak megfelelő, de mégis magasabb számban állapítások meg, annak a különbségnek megfelelőleg, a mi van a tőkepénz és tőkebuza állandósága között. Mert az tapasztalati tény ugyanis, hogy a tőkepénz magától soha se apad míg a tőkebuza igen. 100 frt százesztendő mulva is megmarad 100 frtnak míg 100 hktliter buza ezen idő alatt a perczentnek nagyobb részét lepadja.

Tudva levén már az országgyűlés előtt, hogy az egyházi magtárak kulturális célra jövedelmeznek; tudva levén, hogy a magtárak fentartásába az alapítók önkénynt adóztatják meg magukat s hogy a magtárak forgalma nem terjed ki egy nagy vidékre, hanem az egyház legfeljebb polgári község körén belül marad; tudva levén végre, hogy a magtárak a kenyérben megszorult szegény népnek egészséges, tiszta buzát, rozsot vagy tengerit adnak az uzsorások összerostált aljbuszája, dohos tengerije helyett, kétségtelenül oly perczentet állapítana meg általánosán a jótékony célra alapított magtárakra, mely érdemessé tenné a magtárak alapítását vagy azoknak fentartását.

Ezt a fontos lépést a már most is meglevő s áldással működő magtárak jövőjének biztosítása végett is tanácsos volna megtenni, mivel ott állunk, hogy az esedékessé vált magtári hátrányok behajtását szokott perczentjűkkel, a polgári bíróságtól kérelmezni se merjük, mert, mint azt példával is bizonyította e becses lapban úgy gondolom Darcsi B. lelkészársam, a polgári bíróság uzsora vétséget mond ki az egyházra s megbírságolja. 8%-ért pedig magtárt alapítani nem érdemes.

Ha már a magtárak alapítása kötelezővé tétetnék s fentartásukra alkalmas % törvényileg biztosítatnék, ez által a szegény egyházak évi jövedelme a magtári tőke kinövése után évenként 50 frttal biztosan emelkednék, mely 50 frt a szigorú ellenőrzés által megindított okszerűbb egyházi gazdálkodásból származó kedvezőbb eredménnyel rendes körülmények között a szegény egyházak évi költségvetésében az egyensúlyt fentartaná, s ha még ezeken kívül, más jövedelemhez is juthatnának, abból tőkét gyűjthetnének maguknak, melynek kamatjából aztán a körülmények szerint gazdálkodhatnának.

És Istennek hála! a szegény segélyre szorult kisdud egyházak számára van még két jövedelmi forrás; a domesztika s az államsegély. A domesztika, hogy sokat ne mondjak, 25 frttal segélyezheti a falusi kicsiny egyházakat, az államsegély pedig már sokkal nagyobb összeggel; hogy mennyivel, annak kiszámításához alapul veszem azon összeget, mely egyháznak a 60,000 frtból jutott, (de a mely összegnek $\frac{1}{8}$ -át a debreczeni főiskola adósságának törlesztésére s az e. m. özvegyárva gyámintézet javára visszatartották.) Jutott a 60,000 frtból egyháznak 45 frt; jutott volna pedig ezen kiosztási arány szerint a zár alá helyezett 100,000 frtból 75 frt s így a 160,000 frtból összesen 120 frt. Ha rendeltetésének megfelelőleg egy krajczár visszatartása nélkül osztatik ki a szegény egyházaknak ezen összeg a domesztikai 25 frt segélyvel: úgy egy-egy szegény egyház évenként 145 frtot tőkésíthet s 20 év mulva több mint 4000 frt tőke felett rendelkezik. Csak gondolatnak is milyen felemelő! „A legszegényebb ev. ref. egyház is 4000 frt tőkével rendelkezik.“ És ennek elérése nem lehetetlen. Ekkor pedig az államsegély — a szegény egyházaktól felszabadulva — fordítatnék más fontos egyházi célra, p. o. a prot. egyetem támogatására, vagy felsőbb leány intézetek segélyezésére. Felújítom azért ama régi eszmét, régi gondolatot: az államsegélyt — a lelkészek és tanítók részén kívül — egy krajczár visszatartása nélkül osszjuk ki a szegény falusi kisdud egyházak között. Megtette már az államsegély a szolgálatot a debreczeni főiskolával, meg özvegyárva gyámoldáink! szemben: hadd erősítse most már erőteljes egyházainkat, melyek ugy is komoly és igen nehéz harcznak mennek eléje. Szentebb czélt az államsegély ma ennél nem szolgálhat.

Lehetnek nézeteink különbözők a szegény egyházak felségelésére nézve, de azt hiszem, hogy a tapasztalat mindyájunknak azt sugja, az időjelei az kiabálják, egyházi főhatóságunk törekvéséből is tetszik ki, hogy egy bármilyen, de célravezető egységes gazdálkodási tervet megállapítani s azzal a mostani habozó pénzforgácsoló gazdálkodást helyettesíteni ev. ref. egyházunknak elengedhetlen kötelessége, épen a szegény egyházak érdekében.

De azt kérdezi valaki tőlem: „honnan veszünk pénzt, a mivel az államsegélyt helyettesítsük? Erre azt felelem: Egyházunk hő szerelme által ihletett szívvel fogjunk hozzá s lobbantsuk lángra a kor adakozó szent tüzet egyházmegyében, kerületeken, főként a Konventen, hogy aztán e tüzekből az egész egyháztest áldozatra hevüljön s az adakozás oly bőséges folyama induljon meg, mely ne csak az egyháztársadalmi kérdések hajóját juttassa révparthoz, de azt a piritó szegényt is mossa el, hogy eddig a szegényeknek nyujtott alamizsnát a szeretetadó váltságául használtuk fel. És e végből ne szégyeneljünk kifejezést adni annak, hogy mi, midőn ily módon akarunk fontos egyháztársadalmi kérdéseket megoldani, gazdag hitsorsosaink, főuraink felé vagyunk arcczal fordulva; ne annak se, hogy az egyházak, egyházi tisztujtáskor bizonyos kegyes vára-kozással emelik ki gazdag urainkat hasonló hitbuzgó s intelligens, de szegény sorsu híifeleink közül és hogy ez a kegyes várakozás a székfoglaló beszédek elhangzása után is sóvárogja egyházunk földjére az adakozásnak bővebb harmatcsepjeit. És ily formán — legalább a sajtó útján — jöjjünk segítségért azoknak, kik egyházmegyéken, kerületeken, Konventen az áldozó szeretetnek ritkán csillámló, hamvadozó tüzet aggódó félelemmel élesztgetik. Gazdag hitsorsosaink, nem veszik tőlünk

sértésnek az őszinte, komoly szót,* nem éppen ma, a mikor látják, hogy minden felekezet hazánkban lázas izgalommal gyűjti össze nemcsak szellemi, de anyagi erejét is, hogy a társadalom közeledő új átalakulásában szilárd positiót és ebben biztos jövőt teremtsen magának. Ezt akarjuk mi is, de gazdagabb hitsorsosink bővebb áldozata nélkül, ez, majdnem lehetetlen.

Ámde az áldozatban, mi lelkészek se maradjunk hátra. A mint hirdetjük, hogy a jószívű adakozót szereti az Isten cselekedjünk is akként. Vállaljuk magunkra p. o. itt a tiszántul főiskolánk adóságának a törlesztését, sokáig úgy se kell törleszteni, 2½ %-al pedig jövedelmünkből letörleszthetjük. A szegény miatt se engedjük már tovább, hogy a legnépesebb s leggazdagabb egyházkerület főiskoláinak terhét szegény egyházaktól 150—200 frton nyomorkodó tanítók emeljék, törleszszék, őket igazság szerint megillető segélypénzükből.

Vegyen részt áldozatával az egész lelkészi kar a fontosabb egyháztársadalmi kérdések megoldásánál. „Mind den beszédnél szebben szól a tett” mondja a példa-beszéd; predikálásunk mellett buzdítsunk hát tetteinkkel is, hogy a körülöttünk álló sokaság győződjék meg arról, hogy mi nemcsak „az embereket terheljük meg terhekkel” hanem magunkat is. Ily módon nemcsak az államsegélypénz lesz adakozás által visszafótoiva, de kosarakat is tölthetünk meg a maradékkal.

Igy gondolkoznunk, éreznünk és cselekednünk egyébként is elérkezett volna már az ideje annyival inkább most, mert két milliónál népesebb ev. ref. egyházunk számára akarunk, a többi felekezetekkel versenyezve, a társadalom közeledő új szervezetébe biztos és jövőt ígérő hajlékot építeni.

Ezek az eszmék, gondolatok jelentek meg lelkem előtt, mikor nagy teher alatt nyögő kisdud falusi egyházaink jelenéről s még inkább azoknak jövőjéről gondolkoztam, hogy t. i. fokozzuk jövedelmüket ok-szerűbb gazdálkodásra való kényszerítés, magtár alapítás által és az által, hogy az államsegély őket illető részét egy krajczár visszatartása nélkül adjuk kezeikbe, melyből tőkét gyűjthessenek jövőre s ezt t. i. az államsegély kiosztását tegyük lehetővé protestáns jószívű adakozásunk által.

Nem kívánok egyebet, csak hogy minden munkatársam, minden hitsorsosom érezze, élénken ama felelősséget, melylyel, egy új korszak küszöbénél, mult, jelen- és jövő s ezeknek ura kötelez el bennünket. Majd meg-teremtí ez az érzet a bölcs gondolatokat, majd meg-indítja ez az életrevaló lépéseket, majd meghozza ez a gyönyörű áldozatokat, úgy hogy, a kegyelem Istenének lesz mire adni jó adományát és tökéletes ajándékát.

Veress Imre.
ev. ref. lelkész.

TANÜGY.

A tiszántúli ref. tanárok nyugdíjintézetének ügye.

Az országos tanári nyugdíjintézet küszöbön álló megnyitása szükségessé tette, hogy az országos tanári nyugdíjintézetbe való belépés és ezzel kapcsolatban a tiszántúli ref. tanárok nyugdíjintézetének feloszlata-sa iránt az előkészítő intézkedések megtéssenek.

* Egészen fölösleges t. cikkíró ur aggodalma; mert tisztelet a kivételeknek, sokan még csak tudomást sem vesznek az afféle dolgok-ról, egyszerűen amaz okból, mivel egyházi lapjainkat nemesak nem olvassák, hanem nem is járatták. Az ilyen tanácsbíráknak és gond-olások egész sorozatával szolgálhatnánk mi is. Szerkesztő.

A tiszántúli ref. tanáregyesület mult évi közgyűlése a hód-mező-vásárhelyi tanári kart bizta meg tervezet készítésével, a mely felterjesztetett az egyházkerület mult évi őszi közgyűlésére.

Ezen terv szerint 7 nyug- és gyámdijas ellátásának biztosítására 18,000, legfőlebb 20,000 frtot kellene átadni az egyházkerületnek a nyugdíj- és gyámintézet vagyona-ból. De a h.-m.-vásárhelyi tervezet egy gyámdijas özvegyet kihagyott a számításból és Bányai Sándor h.-m.-vásárhelyi vallástanár penzió-igényét is a fentebbi összeg terhére kívánja háritani arra az esetre, ha ő, mint val-lástanár nem vétetnék fel az országos nyugdíjintézetbe. A tőkének fennmaradó részét pedig a tagok között befizetéseik és tagsági idejük arányában kívánja felosztatni.

Az egyházkerületi közgyűlés bizottsághoz utasította az ügyet, a melynek tagjai Joó István gymn. felügyelő elnöklete alatt Zsigmond Sándor, György Endre, Tóth József és Karai Sándor. A bizottság f. é. márcz. 16-án tartott ülésében foglalkozott a kérdéssel, a melyen a tagok közül csak György Endre nem volt jelen, de utólagosan közöltetvén vele a bizottság megállapodásai, kifejezte azokhoz való hozzájárulását.

Tekintve, hogy a kerületbeli gymnasiumoknak úgy fentartó testületeit, mint tanárait legnagyobb részben közleről érdeklí ezen fontos ügy, jónak látjuk a bizott-ság előterjesztését — a részletes számítások mellözé-sével — egész terjedelmében közölni.

Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés!

A főt. egyházkerületi közgyűlés 1894. október havában kelt 405 számú végzésével alúlirott küldöttséget azzal bizta meg, hogy a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanárok nyugdíj és gyámintézetének az országos tanári nyugdíjintézetéről szóló törvény meghozatala folytán be-álló feloszlása ügyében a tiszántúli ev. ref. tanáregyesület nevében a főt. egyházkerületi közgyűlésre betérjesztett tervjavaslatra nézve a szükséges számítások megtétele alapján adjon véleményt.

Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés! A szóban forgó nyugíj- és gyámintézetnek, a mely az egyház-kerülettől 300 frt évi segélyben részesül, az 1894 junius 30-ról szóló kimutatás szerint van 35367 frt 19 kr. vagyona, a mely az eddig tapasztalt évi gyarapodások alapján 1895. szept. 1-én 39367 frtra tehető. Van az intézetnek nyolcz ellátásban lévő tagja u. m. 1 nyugal-mazott tanár, 6 özvegy és 1 teljes árva, a kik kettő kivételével, 300—300 forint évi díjban részesülnek, egyenkint 200—200 frt évi járadékot huznak, összesen 1800 frtot.

Van továbbá az egyesületnek 43 szolgálatban lévő tagja, kik közül 41 rendes évi díjat t. i. 20 forintot fizeti, 2 pedig u. m. Orosz István debreczeni tanítóképezei tanár és Pólya Mihály h. szoboszlói polgári iskolai tanár, kik 1886-ban ezen nyugdíjintézet körén kívül álló intézethez léptek át, ezen idő óta az alapszabályok értelmében 45—45 frt évi díjat fizetnek.

42 tagnak a helyzete megegyezik annyiban, a mennyiben 41 közülök átléphet az országos tanári nyug-díj és gyámintézetbe, 1 pedig t. i. Pólya Mihály polg. isk. tanár már most is tagja az országos tanítói nyugdíj és gyámintézetnek.

Különálló helyzete van azonban Bányai Sándor hódmezővásárhelyi főgymn. vallástanárnak, a ki mint vallástanár, a vásárhelyi főgymn. tanárkar véleménye szerint nem illetékes az országos tanári nyugdíj és gyámintézetbe való fölvételre, bár az ide vonatkozó törvény a felvételre igénnyel bíró rendes tanárok közül kivételt nem tesz.

Ezekben előre bocsátván a nyugdíj és gyámintézet jelen helyzetét feltüntető adatokat, véleményes javaslatunkat az intézet feloszlása tárgyában a következőkben terjesztjük elő.

I. A már ellátásban levő nyolcz egyén jogai teljes épségükben biztosítandók. E célra elvonandó és az egyházkerület kezelése alá veendő a nyugdíj és gyámintézet tőkéjének megfelelő része, a melynek értéke az ide csatolt részletes számításaink szerint 1895. szept. 1-én 21,800 frtot tesz. A számítás azon az alapon történt, hogy az évi illetmények az eddig követett gyakorlatnak megfelelőleg előleges negyed évi részletekben fizetnek 1895 szept. 1-től kezdődőleg ezen elkülönített összegből és hogy az elkülönített összeg félévi 2%-os kamattal mellett gyümölcsözők. Ennél magasabb kamatlábat nem vehettünk számításba, mert az ilyen vállalat az egyének ily csekély száma mellett mindig kockázattal jár, s mert a vállalat elég nagy időtartamánál fogva a kamatláb változásait előre látni nem lehet. Arra az esetre azonban, ha az átvett összeg nem lenne elegendő a nyug- és gyámdíjak fedezésére, kárpótlásul tekinthető az egyházkerületre nézve az a 300 frt. évjáradék, a melynek további fizetése alól a fent említett összeg átvételekor az egyházkerület felszabadul.

Megemlítjük, hogy kérdést intéztünk a Fonciére biztosító intézethez és a Magyar Általános Biztosító Társasághoz, hogy a kérdésben levő 8 egyén évi járadékainak biztosítását 1895. szept. 1-én mekkora összeg lefizetése mellett vállalnák el, úgy, hogy az illetmény ugyanakkor lenne esedékes. Feleletül azt nyertük, hogy a Fonciérnél 22,000 forintot, a Magyar Ált. Biztosító Társaságnál pedig 23,400 frtot kellene fizetni, de ez utóbbi összegbe két özvegy gyermekei után eső díjtöbblet, a kik ha anyjuk elhalna, 20 éves korukig szintén húznák az anyjuk által élvezett évi díjat, nincs bele számítva.

II. A nyugdíj- és gyámintézet tőkéjéből az ellátásban lévők biztosítására szükséges összeg elkülönítése után magmaradó mintegy 17,567 frtra nézve az a véleményünk, hogy abból amennyiben telik, az intézet feloszlásakor tényleges szolgálatban álló jogosult tagok befizetései térítessenek vissza és pedig 4 1/2 %-os kamatos kamatokkal.

Számításunk szerint a mai 43 tag 1895 szept. 1-ig 4 1/2 %-os kamatos kamatokkal együtt befizetett, illetőleg be fog fizetni 17,081 frtot és így a befizetések visszatérítése után maradni fog még valószínűleg 500—1000 frtnyi összeg.

Ha pedig a tőke megmaradó része nem fedezné a befizetéseket, akkor az egész megmaradó rész osztassék ki a tagok közt 4 1/2 %-os kamatos kamattal számított befizetések arányában.

Ha azonban Bányai Sándor nem vétetnék fel az országos tanári nyugdíj- és gyámintézetbe, akkor neki adassék a nyugdíj alapból befizetései fejében, a melyek 1895 szept. 1-én 408 frtot fognak tenni végkielégítésül 1000 frt.

Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés! A vagyon felett való ilyen rendelkezés véleményünk szerint teljesen megfelelne az alapszabályok szellemének.

Az alapszabályok 11. §-a ugyanis azt mondja, hogy az intézet feloszlása esetében a vagyon az iskola fentartó testületek kihallgatása után és a főt. egyházkerület beleegyezésével, mint alapítvány, az akkor meghatározandó módon azon középiskolai tanárok javára fordíttassék, kik befizetések által az alap növeléséhez hozzá járultak.

Az általunk ajánlott eljárás szerint a vagyon megmaradó része tényleg azon tanárok javára fordíttatnék, még pedig alapítványszerű módon, a kik befizetéseikkel az alap növeléséhez hozzájárultak, mert hiszen nem történik egyéb mint az, hogy az érdekelte tanárok befizetéseiket nyugdíjigényök biztosítása céljából egy más nyugdíjintézet pénztárába át teszik. Ez teljesen kielégíti a tagok érdekeit, de egészen megfelel annak az intencziónak is a mellyel a fentartó testületek és az egyházkerület ezen nyugdíj- és gyámintézetet anyagi támogatásban részesítették, lévén ezen anyagi támogatásnak célja nem más, mint a tanárok nyugdíjigényének biztosítása.

Hogy pedig a befizetett összegeket 4 1/2 %-os kamatos kamatokkal kívánjuk számítani, ennek oka az, mert ezek a befizetések tényleg körülbelől ekkora kamatlábbal kamatoztak, és kamatoztak volna kisebb nagyobb kamatlábbal akkor is, ha nem ezen nyugdíjintézet útján, hanem bármely más úton fordíttatnak volna az illető tagok jövőjének biztosítására. Semmiképen sem volna méltányos, ha pl. az az 50 frt. tőke befizetés, a mely ezelőtt 14 évvel szolgáltatott be a nyugdíj- és gyámintézet pénztárába, egyenlő értékűnek vétetnék az 1 vagy 2 évvel ezelőtt befizetett 50 frt-tal.

Felmerült bizottságunkban az a gondolat is, hogy nem lenne-e jobb ha a befizetések visszatérítése helyett a megmaradó tőke, vagy annak megfelelő része a tagok után az országos nyugdíj- és gyámintézetbe a belépéskor egyszer mindenkorra teljesítendő befizetések fedezésére fordíttatnék. Ámde akkor előállhatna az az egyenlőtlenség, hogy egy oly tag után ki nem régen van ezen nyugdíj- és gyámintézet kötelékében, de az országos nyugdíj- és gyámintézetben beszámítható szolgálati éveinek száma nagy, többet kellene fizetni, mint az intézetnek egy régebben fizető tagja után, kinek azonban az országos nyugdíjintézetben annyi beszámítható szolgálati éve nincs; valamint többet kellene fizetni azon tag után is, kinek nagyobb fizetése van, holott a viselt teher minden tagra nézve egyenlő volt.

Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés! Ha ezen javaslatunkat helyesléssel méltóztatik fogadni, akkor tisztelettel indítványozzuk, méltóztatassék határozatképen a következőket kimondani:

1. Az egyházkerület a tiszántuli ev. ref. középiskolai tanárok nyugdíj- és gyámintézetének vagyonából 21,800 frtot átvessz, azt külön számlán kezelteti, s ezen összegért a nyugdíj- és gyámintézet ellátásban levő 8 tagjának az általuk élvezett ellátást az alapszabályok értelmében biztosítja.

2. A nyugdíj- és gyámintézet javára eddig fizetett 300 frt évi járadék fizetését megszünteti.

3. A nyug- és gyámdíjasok jogának biztosítására szükséges tőke átvétele után megmaradt vagyonból a szolgálatba lévő tagok 4 1/2 %-os kamatos kamattal számított befizetései visszatéríttetnek, vagy ha a vagyon erre nem lenne elég, akkor ez a fenti értelemben vett befizetések arányában az összes tagok közt kiosztatik.

4. Ha Bányai Sándor h. m. vásárhelyi főgymn. vallásnár az országos tanári nyugdíj- és gyámintézetbe nem vétetnék fel, akkor neki befizetése fejében és végkielégítésül 1000 frt fizetetik a nyugdíj- és gyámintézet tőkéjéből.

5. A nyugdíj- és gyámintézet azon napon tekintetik feloszlottnak, s a pénzügyi lebonyolítás is ezen végzés 1. 2. 3. pontja értelmében azon a napon történik, a mikor az országos tanári nyugdíj- és gyámintézet megnyílik. Ha azonban az országos tanári nyugdíj- és gyámintézet 1896 szept. 1-ig sem nyíttatnék meg, vagy

időközben az ellátásban levő tagok száma megváltozik, új számítás fog tétetni az átveendő összegre az egyh. ker. közgyűlés.

6. A nyugdíj- és gyámintézet feloszlása után né tén fenmaradó tőke rész mi célra leendő felhasználása iránt javaslatételre a tiszántuli ev. ref. tanáregyesület fog felhívni.

7. Felhivatnak a gymnasiumokat fenntartó testületek, hogy az alapszabályok 11 §-a értelmében ezen végzésben a vagyon hova fordítását illetőleg foglaltakra nézve nyilatkozatukat a legközelebbi egyházkerületi közgyűlésre terjessze be. Teljes tisztelettel Debreczen 1895 márcz. 16 Joó István bizottsági elnök. Karai Sándor bizottsági jegyző.

A mezőturi főgymnasium felvirágzása.

A mezőturi gymnasium negyedfél százados történelmében egy új epocha vette kezdetét akkor, a midőn a városnak nemcsak lelkesedni, de áldozni is tudó derék polgárai mintegy 130,000 forintnyi költséggel föl-építették és felszerelték a főgymnasium új épületét még pedig úgy, hogy az a modern, a fokozottabb kívánalmaknak is megfelelni képes legyen. S hogy az intézet jövője a fentartóságnak — úgy is sok oldalról igénybe vett — újabb és újabb áldozatai nélkül is biztosítsák: az intézet vezetősége az egyházi főhatóság beleegyezésével állandó államsegélyért folyamodott, mely lehetővé tegye a főgymnasiumnak a kor szín vonalán tartását.

Az államsegély ügyében megkötendő szerződés megbeszélése, illetőleg formulázása végett érkezett Mező-Turra márczius hó 19-én dr. Ballagi Aladár egyetemi tanár mint kultuszminiszteri kiküldött, kit megérkezésekor a pályaudvaron dr. Ádám Sándor főgondnok, Turgonyi Lajos lelkész s a főgymnasium tanárkara fogadott.

Az érdemleges tanácskozás márcz. 20-án délelőtt vette kezdetét s a 21-én délután tartott egyháztanács gyűlésében nyert befejezést, a hol a már megszövegezett szerződés felolvasatott. Az egyháztanács a szerződést név szerinti szavazás mellett egyhangu határozattal elfogadottnak jelentette ki. A szerződésnek a magas kormány és az egyházi főhatóság jóváhagyását kell megnyernie.

A szerződés értelmében az állam a főgymnasium évi 35,000 forintnyi kiadásához 10,000 forint évi állandó segélylyel járulna.

A miniszteri kiküldött a rendelkezésére maradt szabad időt arra használta fel, hogy az intézet jelen állapotáról alapos tájékozódást szerezzen magának; e célból megtekintette az intézet összes tantermeit, szeptárakat és gyűjteményeket s a látottak felett való megelégedésének úgy a fentartóság egyházi és világi vezetői, mint a főgymnasium igazgatója előtt is meleg hangon adott kifejezést.

Feladatát befejezve, márcz. 22-én távozott körünk-ből a miniszteri kiküldött, ki tapintatos és előzékeny fellépésével mindnyájunk előtt kedvelté tette magát e rövid idő alatt. Reméljük, hogy a szerződés a felsőbb fórumok helyeslésével is fog találkozni s intézetünk, melynek szép multja s nagy látogatottsága* van, a 10,000 forint állam segélylyel támogatva, kettőzött erővel fog haladni kitűzött célja felé. r. l.

* Az I. osztályba felvett tanulók száma 67. A főgymnasium összes tanulónak száma, 285, dacára annak, hogy a VIII. osztály csak a folyó iskolai évben nyílt meg. Van az intézetnél konviktus is, a mely a szegényebb sorsu tanulókat látja el olcsó áron étellel s részben lakással is.

IRODALOM.

Evangeliumi elmélkedéseim.

(Válasz Kenessey Bélának.)

Kenessey B. a „Protestáns Szemle“ VI. évfolyama 5. füzetében (355 s k. lapokon) „Evangeliumi elmélkedések“ cz. művemre vonatkozólag egyéni „impreszióinak kifejezést adott“; én e b. Lap mult évi 22. számában a 281. lapon nyilatkoztam, hogy e bírálat-félre válaszolni fogok, ha említettem munkámra a bírálatok több oldalról is nyilvánosság elé kerülnek. Ez jó részben megtörténvén, nem várok tovább s ígéretemet beváltom és pedig, igen természetesen, úgy a mint idézett nyilatkozatomban előre jeleztem.

Bírálom (akarata ellenére is nevezzük így!) mindjárt azon megbotránkozok, hogy „Evangeliumi elmélkedéseknek“ címeztem művemet, holott benne „tudós fejtegetések, nehéz és nagy problémák“ stb. foglaltatnak. Hát nem a legvastagabb *naivság* ez? Valakit megróni azért, hogy munkájának egyszerű, de megfelelő címet adott! A mai protestáns öntudat már nem éri be holmi kegyeskedő, szentimentális nesze-semmi-fogd-meg-jó-lal, az efféle „elmélkedések“ még a templom szent levegőjében is elálmósítják, mert *meggyőződésből akar és tud* hinni csak s épen ezért szükségét érzi ama nagy kérdések fejtegetésének is, a melyekét a „Bevezetésben“ én is megkísérlettem. A mi templomainkban nincsen pompa, nincsenek szent képek, nem terjeng szent illat, melyek a lelkeket valami múltó és hamis ihlettségbe elringatnák; nekünk a hívek személyes meggyőződésére kell hatnunk s úgy vinni őket foglyúl üdvünk Istenéhez. Ugy látszik, K. B. soha sem olvasta „Előfizetési felhívásomat“, a mely pedig az egyházi Lapokban is megjelent s a melyben célzással kiadandó „Elmélkedéseimre“, a többek közt ezeket is mondom: „mint minden tudománynak, úgy a theológiának is be kell hatolni az életbe s azt öntudatosabbá és nemesebbé tenni. Különösen áll ez elv a prot. theológiára, melynek végcélja nem más, mint az egyház hívei hitöntudatának tisztázása és erősítése a helyesen értelmezett szentírás alapján. . . *Én ez elvnek óhajtanék szolgálatába állani kiadandó művem által*“. Igen, a mai protestáns lélek *elmélkedik, elmélkedni akar a legnehezebb és legnagyobb problémák felett is*, ha tetszik K. B.-nak, ha nem; mert nagyon üreseknek és soványaknak találja a *szent fábulákat* és *szószátyár tanításokat*; s ha én komolyabb dolgok felett is elmélkedtetem, akkor engem úgy a prot. közönség, mint a protestáns felvilágosultság örök elve részéről csak elismerés és nem gáncs illet. De tegyük föl, hogy az *elmélkedés* szó nem volna elég az *ily tárgyú tanulmányok* jelzésére (a mit pedig meggondolva nem állíthat senki!), hát szabad-e engem bántani azért, mert munkámnak kisebb, szerényebb címet adtam, mint a melyet tartalmára tekintettel érdemelt volna? Szabad, de ilyen *naiv* megrovásban még csak kevesen részesültek eddig a komolyabb irodalomban. Ma még a kisebb vidéki Lapok is ki-kikapnak egyet s mást a tudományos theologiai irodalom vívmányaiból s némely túlzók ötletei közül; szólnak az egyes szent könyvek eredetéről, a keresztyénség által *lemásolt* buddhizmusról stb.; s ha e rövid, egyoldalú közlemények terjesztik a kételkedést akaratlanul is: hát nem kötelességünk-e, hogy mi is beszámoljunk a prot. nagy közönségnek a theologiai tudomány tisztázottabb nagy kérdéseivel, hogy meg ne inogjon meggyőződésében, sőt abban nap mint nap erősödjen? Milyen más véleményben vannak munkám

felől p. o. Szabó Aladár dr., a ki, mindenesetre Debreczenben járta óta, fölfedezte, hogy művem „szerény czime alatt voltaképp *egy keresztényen hitlan rejlik*“ (Hajnal 7-dik sz. 283. l.), vagy Rác Kálmán, theol. lic., ki csak helyeselni tudja, hogy amaz egyszerű cím alatt „becsmpészem a komolyabb tudományt is az asztalokra“ (Órálló, 1895. 15-dik sz.) és Antal Géza dr., ki szerint „vallásbölcészlet, dogmatika, Krisztus élete, bibliai teológia, az ujszövetség legszebb helyeinek gyakorlati irányú magyarázása — fölváltva alkotják gazdag tartalmát annak a munkának“, melyet t. i. én „Ev. elmékedések“ cz. alatt közrebocsátottam (Dunántúli Prot. Lap 36., 38., 40-dik számai),* — hogy az erdélyi *Prot. Közlöny* (1894, 25. 26. szám) s a *Debr. Prot. Lap* (1894. 4. szám) talán nagyon is jóakaró és megtisztelő bírálatára ne hivatkozom.

A lekiösmeretes bíráló, midőn ilyen súlyos nyilatkozatokat tesz: „szerző többször megelégszik csak pusztá s kétségbevonhatlan igazságok gyanánt odavetett állításokkal és többnyire igen keveset bizonyító tekintélyi argumentumokkal“, „itt-ott nehezen, lassan menő iránylyal dolgozik s bizonyos homályosságban“, „ellentmondásokba bonyolódik“ stb., — mindig idézni szokott a bírált műből, ha röviden is, hogy ne láttassék csak fitymálni s a koppantó módjára még a lángból is csak a hamvat csipni ki. S épen ezért ott, hol K. B. így jár el, igen természetesen, részletesebben nem vitatkozhatom; a *nehézkés és homályos* irányra azonban megjegyzem, hogy e tekintetben nem mindig az író a felelős, hanem igen sokszor maga az általa fejtegetett tárgy. Én legalább soha sem olvastam olyan bölcészeti művet, mely a regények könnyedségével csak távolról is versenyezhetne. Krug és Ueberweg (Heinze) filozófiai munkája csak elég világos, de könnyed irányúnak semmi esetre sem mondható s bizony még a Lang Henrik népszerű Dogma-

* *Antal Géza dr. e bírálatára csak egészen röviden teszek itt pár észrevételt. Nemes hangja annyira lekötözte, hogy vele hosszab vitatkozásba nem bocsátkozhatom. Legyen az ő meggyőződése szerint! Azonban nekem úgy tetszik, hogy nem méltatta kellő figyelemre munkám 2. §-t. Esem ágában sincs *egyeztetni* a vallás történetére vonatkozó két elméletet, t. i. a depravatio és evolutio elméletét; csak azt tanítom, hogy a vallás, *mint történelmi tunemény a történelmi időben csak az evolutio elmélete alapján fejthető és érthető meg*, — és hogy a vallásról a *történelem előtti időben* — igen természetesen — *épen olyan keveset tudunk, mint sok egyébről*; ha hát a vallásról e történelem előtti időben is tudni akarunk valamit, kénytelenek vagyunk *a hithez folyamodni* s ezt cselekedtem én, midőn az emberiség történelem előtti vallásáról szólván, a szent könyv paradicsomi előadására hivatkoztam. — Sajnálom, de engem affelől sem győzött meg Antal G., hogy ez elavult meghatározás: „a vallás az Isten megősmérese és tisztelete“, nem oly rossz és bűnös, minőnek én állítom. Mert tény, hogy e definíció a vallást a *puszta ősmérelben és magaviseleiben* látja s ekképen elmetszván a vallás élet-gyökerét, — *lelkünknek Isten után epedő s szüntelen eleven szomját*, — lehetővé teszi, hogy sokan vallásosoknak tekintsék magukat csak azért is, mert hát van némienemű ősméretők Istenről s bizonyos külső egyházi szabályoknak eleget tesznek *minden benső, személyes érdeklődés és meggyőződés nélkül*. Az ilyen vallásos ember számíthatja magát a római pápa nyájához, de az igazi prot. egyházhoz soha! Tehát mégis csak *rossz* ama meghatározás, mert nem „meríti ki a vallás fogalmának egész tartalmát“, mert hiányzik belőle valami, a legfőbb, *a vallásos ember személyes érdeklődése*, — és *bűnös* is, mert a feületesebb lelkeket a vallás dolgában nagyon könnyen félrevezeti. Én előttem régóta megczáfoltatlan igazság s erre tanít maga az élet is, hogy legyen bár valakinél a legkövetesebb theologiai ősméreteknek egész halmaza s legyen bár az ő magaviselete e világ szerint még oly kifogástalan, — mégis nagyon sokszor csak azok közé tartozik, a kirkől ezt mondta és ezt mondja az Ur: „nem ősméreltek titeket!“ — Végül, nem fogadhatom el Antal G. azon figyelmeztetését sem, hogy a kijelentésnél és a szentírásnál ellenmondásba keveredtem; legyen szives elolvasni művemnek főképen 93—103. lapjait — újra! — A csodákra nézve pedig az az álláspontom ma is, hogy csak annyiban magyarázatom azokat, a mennyiben magyarázhatók; ám „szent tisztelettel kerüöm el mindazt, mit tudni nem is lehet, de nem is kell“ (l. Ev. elm. 5. l.).*

tikájának magyar fordításában is vannak fogós kitételek és homályosságok. Ennek előtudatában ígertem én „Előfizetési felhívásomban“ is csupán ennyit: „a mit adni akarok, *lehetőleg* vonzó, kellemes olvasmány alakjában akarom adni. . .“ A mi pedig az *ellentmondásokat* illeti, e vádat minden tekintetben elutasítom s jogom van erre épen K. B.-val szemben, a ki szerint bennem a „tudós és a *kritikus* jobban fel van készülve, mint a hívő“. A jól *felkészült kritikus* nem szokott ellentmondásokba esni; de ki tehet róla, ha a fölületes bíráló maga bonyolódik beléjük?

Az ilyen bírálónak aztán lehet más fátuma is. Naivság, ellentmondás, meggondolatlanság, sőt még a *tudatlanság* is. Meggondolatlanság az, ha K. B. az én *igaz és hamis* gondolataim illusztrálására felhossa, hogy én a vallás eredeténél a paradicsomról szóló *hagyományos* nézetből indulok ki s aztán átcsapok a *legrationálisitikusabb* nézetekre (lásd: Ev. elm. 5. s k. lapjait). A mennyiben itt K. B. úr azt akarná mondani hétköznapi nyelven, a mit Antal G. úr tudományos modorban így fejezett ki: *Dicsőfi a depravatio és evolutio elméletét egyeztetni akarja*, annyiban utálok őt az Antal úrnak imént tett megjegyzéseimre. Én hagyományra hivatkoztam ott, hol történelem még nincs, t. i. a történelem előtti időben s a történelmi időben történelmi úton igyekszem megfejtetni a vallást. Csak azt szeretném tudni aztán, hogy e kettő közül melyik úton hoztam felszínre igaz és melyiken hamis gondolatokat? Mert K. B.-nak, úgy látszik, egyik sem tetszik. Az egyiket megveti a *hagyomány* miatt, a másikat a túlzó racionálisismért. Az sem egyéb, mint meggondolatlanság, ha K. B. így fakad ki: „már miként lehet ily állítást megkoczkáztatni (t. i. nekem): „a sok-isten-hívésre a többféle bálványképek látása vezette volt az egyes népeket?“ Hiszen nagyon kevés gondolkozás után mindenki belátja, hogy a bálványképek *individualizálják* az istenséget és így a szemléltőt egészen természetesen csábítják arra a gondolatra, hogy az eléje állított bálványképek nyomán *több, különböző nemű, alakú és jellemű* istenben higgyen, tehát *sok-isten-hívővé* legyen! Csakhogy K. B. úr e meggondolatlan kifakadását *tudatlanság* is ékesíti. Neki tudnia kellene, hogy ama *megkoczkáztatott állítást* nem én bocsátottam először világgá (bevallom őszintén, pedig apaságára igazán büszke lehetnék!), hiszen a vallástörténelemnek egyik régen ősmert *elvé* az és olyan közönséges, hogy még a Hermann *Schultz* *kézikönyvében* is olvasható, illetenképen: „Während das menschenähnliche Gottesbild ein starkes Hülfsmittel für Mythos und künstlicheren Polytheismus ist. . .“ (Alt. Theologie³ 110. lap). Épen ily szerencsétlenül járt bírálóm egy másik kifogásával. Én azt tanítom, hogy a történelemben a népek legelső, legrégebb vallása a természetimádás volt (Ev. elm. 8. l.) és hogy *e vallásra magának a természetnek és vele szemben önmagának megfigyelése vezette el az embert* (Ev. elm. 13. s k. lapok). E meggyőződésemre K. B.-nak ismét ez a refrénje: „mikép lehet ilyen állítást megkoczkáztatni?“ Én pedig ezt kérdelem: már miért ne lehetne? Hiszen ha ama két tantétel a legszorosabban össze nem függ, akkor hazugság minden logika! De meg tudnia kellene K. B. úrnak, hogy nemcsak én tanítok így, hanem akkora ember is, minő volt Albr. *Ritschl* (Rechtfert. u. Versöhnung.² III. 27. 28. l.) s ő utána az én érdemem (ha ugyan érdemem) legfőlebb csak annyi, hogy az ő elveit a sémi és őshéber vallás történetével meg akartam bizonyítani (Ev. elm. 8. s k. lapok). Es hogy e tárgynál teljesen megverje önmagát az én bírálóm, így kiált fel: „Mennyivel mást

(t. i. mint én,) mond Pál: a mit az emberek az Isten felől tudhatnak, nyilván vagyon ő bennök, mert az *Isten megjelentette nekik* (Róm. 1, 19), — és az apostolnak igaza van! Hát az apostolnak igaza van; csak hogy akkor *nekem is igazam* van, mivel az *apostol épen azt tanítja, a mit én*, — és ez esetben *csak K. B. az, a kinek nincs, nem lehet igaza*. Igen, az apostol azt tanítja, a mit én. Ha elolvasta s megértette volna K. B. Róm. 1, 19-el szoros összefüggésben Róm. 1, 20-t is („mert az Isten láthatlan tulajdonságai világ teremtetése óta a *teremtmények nyomán ész által felfoghatók s megláthatók, így az Ő örök hatalma és istensége*“), maga belátta volna, hogy az én felfogásom ellen inkább mindenkire, csak Pálra nem szabad hivatkozni. Róm. 1, 19-ben azt mondja meg az apostol, hogy Isten azt, a mit Ő felőle (a *különös, rendkívüli kijelentés* segítsége nélkül) tudhatnak az emberek, megjelentette azok öntudatában s Róm. 1, 20-ban azt magyarázza meg, hogy e *megjelentés mely úton történt*, t. i. a *természet útján, azaz a teremtet világban megfigyelt teremtmények amaz eszköz* (medium cognoscendi), a mely által az ember Isten láthatlan tulajdonságait felfoghatja s e tulajdonságokban (melyek Isten lényegét alkotják) megszerezheti magának az Istennek is némi ösmeretét. Ha Pálnak e tana ellenkezik ezen én állítássalommal: „az Istenét elfeledett ösmeret a világnak és önmagának mélyebb megfigyelése, ösmerete vezette vissza az istenség gondolatához“ (Ev. elm. 22. l.): akkor a fejr ellentéte a fejrnek, a fekete a feketének. Az apostol is, én is a *rendkívüli kijelentésben még nem részesült emberiségre néve egy és ugyanazon újt mutatjuk fel az Isten megösmerésének*. (Egyébiránt, hogy e tekintetben milyen felfogásnak hódolt Pál, K. B.-t egy közönségesen ösmert *kézikönyvhöz* utasítom *ismét*; lásd Bernhard Weisz: Lehrbuch der bibl. Theologie des N. T.⁴ 1884. 250. s k. 1. k., főképen pedig a 251. lapon olvasható jegyzetét). Ezekből az is látható, hogy ama régi s K. B. által is ajánlatott tételt, „est Deus in nobis“, csak ily magyarázat mellett fogadhatjuk el: igen, van bennünk Isten, mert van bennünk *fogékonyág és képesség az Ő megösmerésére*, ám e megösmerés sem nélkülözheti a külvilág tárgyait és tüneményeit. — Nevezetes K. B. nyilatkozatai között e bölcselkedő okoskodás is: „nyilt kérdés gyanánt marad fent, hogy hát a világnak és önmagának mélyebb megfigyelésére mi készítette és mi segítette az embert?“

Vagyis ő az öntudatot minden áron analizálni akarja, és pedig *előállásában*. Holott tudhatná, hogy ez teljesen lehetetlen. Hiszen az alany és tárgy különbözősége *eredeti* az öntudatban, mert az öntudat nem más, *mint az én és nem-én* megkülönböztetése; s ha az öntudat csak ott kezdődik, a hol e megkülönböztetés már folyamatban van, akkor soha nem kell és *nem is lehet* felelnünk e kérdésre: hogyan áll elő az öntudat? S még ő vet az én szememre *naivságot!!* . . . Ilyen értékű az én bírálóm e fontoskodó megjegyzése is: „a kijelentés nem a pusztá észből konstruált vallás bizonyossá tételére adatott (l. Ev. Elm. 22 s kk. 1. k.), hanem kijelentésre volt már szükség az első, kezdetleges vallásos eszmélődések megszülethetésénél is;“ mert hiszen ez okoskodás mellett ugyan mi volna a különbség a notitia Dei acquisita, notitia Dei *naturalis* és a notitia Dei *supernaturalis* között? Hosszasabban felesleges volna itt is időznöm; e helyett K. B. urat rövidesen ismét egy *kézikönyvhöz* utasítom (O. Zöckler: Handbuch d. theol. Wissenschaften,³ 1890. III. 64. s k. 1. v. ö. 309. s k. 1. k.) — Kifogása van továbbá K. B. úrnak a kijelentésre vonatkozó tanításom ellen is, mert *lélektani*

magyarázatokat nem adok s a *legnagyobb mysticismusba bonyolodom*. Az első kifogás tökéletesen igaz; én lélektani magyarázatot nem adok a kijelentés titkának megfejtésére és pedig egyfelől azért, mert magam nem tudok s másfelől azért, mivel az általam ösmert ilyen magyarázatokat tökéletleneknek tartom; azt azonban tagadom, hogy *mysticismusba* estem volna csak azért, mert egyszerűen és *őszintén* elfogadom a prófétáknak s általában a szentiróknak (Ev. elm. 96. s k. 1. k.) ama nyilatkozatait, a miket ők a nekik történt kijelentésre vonatkozólag tettek (Ev. Elm. 31. s k. 1. k.) Ellenkezőleg, inkább akkor volnék *mysticus*, ha amaz *erőltetett, sokszor erőszakos* lélektani magyarázatok valamelyike mellé állanék és nem most, a mikor az Isten amaz emberei öntudatának szent titkát nem bolygatom. Itt is hivatkozom „Elmélkedéseim“ bevezetésére (5. l.) s talán hivatkozhatom arra is, hogy e meggyőződésemmel és eljárásommal a tudományos theológia irodalmában nem egyedül és nem rossz társaságban állok.

Tekintettel ama megjegyzésekre, melyeket K. B. „Elmélkedéseim“ 5. és 6. §§-ra (*A szentírás*, — és: *A valóság és a tudomány*) tett s a melyek sokkal szerényebbek, mint egyéb észrevételei, arra kérem őt, hogy olvassa el e §§-t újra, talán ez esetben „tudós, finom megkülönböztetésem világozabbaknak és hiterősítőknek“ fogja találni s bizonyosan észreveszi azt is, hogy a testimonium spiritus sancti hivatkoztam én (Ev. Elm. 92. l.: az auctoritas causativában). Sőt hiszem, megérti azt is, hogy mért nem „szálltam le e mélységbe,“ azaz, mért nem hangsúlyoztam erősebben, hogy a Szentlélek maga meggyőző bennünket a szentírás olvasásánál affelől, hogy a szentírás csakugyan szentírás. Először azért nem, mert, mint a dogmatikák mutatják, a testimonium spir. sanct. többféle magyarázatot is megenged (p. némelyek értik alatta a Szentléleknek az emberi lélekben az írás olvasásánál történő *rendkívüli, természetfölötti működését*, mások pedig magának az olvasónak kellemes hatású, *személyes meggyőződését* a keresztyénség igazsága és isteni eredete felől) s így igen természetes, hogy egy ilyen többféleképen érthető, ide-oda csavarható elvhez nem akartam kötni az írás isteni ihlettségét; különben is én soha sem fogok megszűnni övni papjainkat és theologusainkat minden olyan magyarázattól, mely a gyöngébebnél tág kaput nyithat föl a képzelgés előtt s a lelkeket akaratlanul is a rajongás fertőjébe rántja le, — s ez óvásra soha sem volt olyan nagy szükség, mint manapság. S másodsor azért nem, mert, — úgy gondolom legalább, hogy erősebb alapra fektettem a szentírás tekintélyét, midőn azt sürgetem, hogy *szorgalmas olvasgatás közben és az arra hivatottak magyarázatainak nem laukadó hallgatása nyomán* keressük benne egyedül az Isten boldogító országát és annak elhozóját és megalapítóját a Kr.t, e kettőt igyekezzünk belőle megérteni, megösmereni, hogy hitünk személyes meggyőződésem alapuló, élő, egészséges erős és boldogító, tehát bennünket, *mintegy erkölcsi kényszerrel*, Istenhez méltó életre sarkaló legyen (Ev. Elm. 101. s k. 1.). Hogy pedig „a vallás és a tudomány állítólagos ellentéteiről kevés szót ejtek“ (6. §-ban; bár lásd: 106—111. l. k.), ezt menthetőnek találja, mindenki, a ki felgondolja, hogy e sokszor nagyon elmérgesített kérdés *részletes* tárgyalása teljességgel nem *egy rövid* §-ba való.

Egyéni „impreszsióinak“ vége fele azonban ismét csak visszazökken K. B. úr nagyhangú ítélkezésének kerékvágásába, — visszatér első szerelméhez. S rám támad illetétképen: „türelmetlen rohamot intéz (már

t. i. én; I. Ev. Elm. 111. s k. I. k.) a sektáriusok ellen és pedig a Szentlélek munkássága fejtegetésének kérdésénél (!) épen olyan szempontból, a melyből akár melyik egyszerű bibliás igazi protestáns hívő is könnyen megczáfolhatja. Vajjon hol tanítja azt a biblia, vagy valamely dogmatika, hogy a Szentlélek *ihlet ott, és csak ott, hol a Kr. felösmerése már megtörtént, a hol a Kr.-ba vetett hit már megvan?* (Ev. Elm. 114. l.) A IV. evangéliom parakletos tanát értette és magyarázta félre szerző és hogy a sektáriusok rajongásait czáfolhassa, ment bele a Szentlélek munkájának olyan magyarázatába, a melynél elfelejtette e Lélek bennünk végzett munkájának egyes mozzanatait és az egész merőben csak egy és épen a legvégső ténykedésben mutatja fel. „Ugy-é, elég önérzetes és kemény nyilatkozat? Korbácscsá fonva össze benne a türelmetlenségnek, a harangozóé-nál is alábbvaló tudatlanságnak, a biblia s a dogmatikák gögös megvetésének s a czélatosságának a vádja! Lásuk, mennyit ér! Ismét és ismét elolvastam „Elmélkedéseim“ 111. s köv. lapjait, de a türelmetlenség miatt az önvád fulánkját nem éreztem egyetlen egyszer sem. Nyiltan szólok a rajongás ellen, de csak azért, hogy a még egészségeseket felvilágosítsam felőle, „hogy valamiképen mi is beléje ne szédüljünk“ (I. Ev. Elm. 111. l.).

Ha egy kis malícia volna bennem, azt kérdehetném K. B.-tól, hogy ha a rajongókat az én türelmetlenségem elől pártfogásába veszi, talán már ő maga is utánok szédült? . . . A czélatosságának vádját is elháríthatom magamról, hiszen, mint mindjárt látni fogjuk, én a biblia világos tanítása nyomán egészen tárgyilagosan elmélkedem a Szentlélekről, tehát az alacsony czélatosság és vak felekezetieskedés nálam már ab ovo ki van zárva. Ebből az is következik, hogy a bibliát sem vetem meg, eillenkezőleg e kérdésben is teljesen alá rendelem gondolkodásomat. S hogy a dogmatikákat megvetem-é? Ezzel sosem törődtem. Én még azok közül vagyok, a kik hit- és cselekedet-szabályozóul egyedül a szentírást ösmerik el. Tagadhatlan azonban, hogy e megjegyzés nagyon furcsán hangzik épen a K. B. szájából, ki a „tekintélyi bizonyítékok“ miatt, mint láttuk, nekem szemrehányást tesz s itt mégis a dogmatikákhoz szeretné odalánczolni meggyőződésemet. Oh, Szólon . . . akarám mondani, oh, logika, logika! . . . De hát a tudatlanság vádja? Hát csakugyan olyan silány, olyan nyomorult exegeszeosz profeszszor voltam-é én, hogy egy általam terjedelmesen kidolgozott s már előbb több éven át meghányt-vetett bibliai kérdésben, még egy egyszerű bibliás ember is útba igazíthatna, sőt épen „könnyen meg is czáfolhatna“? Nézzük csak! Azt kérdi K. B.: „hol tanítja azt a biblia, hogy a Szentlélek *csak ott ihlet, hol a Krisztus felösmerése már megtörtént, a hol a Krisztusba vetett hit már megvan?*“ Mindenki, a ki nem csupán egy bibliás ember jámborságával, hanem komolyabb alapon kutatja a szent könyvet, jól tudja azt, a mit én az Isten lelkéről Ev. Elmélkedéseim 6. és 13. §§-ban megírtam. Tudja, hogy az ószövetség Isten lelkének két munkásságot tulajdonít: a *teremtést és ihletést*; és tudja azt is, hogy ugyanez az ószövetség *csak a jövőtől várja*, hogy Isten lelke a kegyesekkel majd még *tökéletes viszonyba is lép* (Ev. elm. 181. l. v. ö. Gust. Oehler: Theol. d. A. T.² 214. 566. l. stb.; imé ismét egy közönséges kézikönyv!). Tudja azt is, — az ilyen nem pusztán bibliás, hanem, mondjuk, *tudományosan képzett ember*, — hogy épen így ért az Isten lelkéről az *ujszövetségi szentírás* is, elannyira, hogy maga Megváltónk is az Isten lelkének, hogy úgy mondjam, *közvetlenebb s épen ezért nagyobb mérvű és hatású*

működését *csak az Ő e földről leendő eltávoztása után első időre*, tehát csak a *jövőben igéri meg* övének (Ev. Elm. 182. l.). S ugyan mi lehet az oka a kijelentés történetében e sajátságos tüneménynek? Nyilván az, hogy mielőtt az Isten lelke a maga közvetlenebb működését az embervilágban megkezdhetné volna, *még előbb szükség volt egy más történeli eseményre*, t. i. arra, hogy az Isten ama *Fia megjelenjen itt közöttünk személyesen*, hogy az Isten lelke most jellemzett munkájához mintegy előkészítse a talajt az emberi szívekben. Szükséges volt, hogy *előbb Ő tegyen személyes életében bizonyosságot az igazságról*, Ő, ki teljes vala kegyelemmel és *igazsággal*, *mielőtt ez igazságnak ama Lelke hozzánk eljött volna* (Ján. 1, 14. 3, 16. 18, 37. 14, 16 k.). És ha az Isten lelke ilyen *közvetlenebb, állandóbb és hatásosabb működésében* az, a kít mi keresztyének *Szentléleknek* nevezünk, akkor világos, hogy ez a mi Szentlelkünk *csak és csak ott működhetik, csak ott ihlethet, a hol a Kr. megösmerése már előkészítette a szívek földjét*, azaz, *a hol a Kr.-ba vetett hit már megvan*. A Szentlélek csak *második* tanítónk és segítőnk, a közöttünk élt Kr. az *első*: ha első tanítónkat *életében és munkájában* meg nem értjük, hogy érthetőnk meg, hogy vehetőnk magunkhoz második tanítónk, a Szentlélek *lelki* munkáját és segítségét? (Ev. Elm. 62. 113. s kk. I. k. 182. s k. I. k.). És mégis K. B. olyan önérzettel kérdi: „vajjon hol tanítja ezt a biblia?“ A föntebbiek alapján azt felelem reá, hogy *ezt tanítja az egész biblia*. Mert ha e tekintetben idézgetni akarnék, ki kellene írnom ide a szent könyvnek, főképen az ujszövetségnek csaknem egy harmadát. Azonban, legalább a K. B. szorongó lelkiösmerete megnyugtatóására, hivatkozom egy pár szentírat helyre. Már a szynoptikusoknál is *csak a jövőben igéri az Ur tanítványainak a Szentlelket* (Mt. 10, 19 k. v. ö. Lk. 24, 49. Csel. 1, 4. 5. 8. 11, 16.) s Jánosnál világosan mondja (14, 26. 16, 7. 15, 26), hogy *e Szentlelket csak e földről leendő eltávoztása után küldi el* és pedig *az Atyától*, hisz e Lélek, *mint az Ő helyettetek csak azt folytatja, a mit Ő e földön — eltávoztával — félben hagyott*; s mert e Lelket *csak azok kapják, a kik már hisznek a Kr.-ban s az Ő hozzá való ragaszkodásukat be is bizonyították* (7, 38. 39. 14, 15. k.), *tehát e Lelket a hitellenek világa teljességgel nem veheti* (14, 17), — e Lélek *csak a már hívőknek kenete* (I. Ján. 2, 20. 27). S ezek alapján egész jogosultsággal mondhatja János evangyélista, hogy a hívők által veendő ilyen Szentlélek még *az Ur földi életében sem volt jelen e világban* (7, 39.). De menjünk tovább! Csel. 2, 38 szerint is csak a *Krisztusban már hívők* veszik a Szentlelket (v. ö. I. Pét. 1, 2.). Pál világosan tanítja, hogy Istennek *első* kegyelmi ténye a megigazítás s csak a *második* a Szentléleknek adása, Isten *csak az Ő fainak szívébe küldi a Szentlelket* (Gal. 4, 6.); úgyhogy Isten gyermekei a maguk istenfiuságát épen arról ösmerik föl, mert őket az Isten Lelke vezérli (Róm. 8, 9. 14), e Lélek lévén bennök új életüknek alapja, forrása és mozgó elve (Gal. 5, 18. Róm. 7, 6. Gal. 5, 25.); s mert a Kr. nevére csak azok keresztkedtek meg, a kik már Ő benne hittek (I. Kor. 1, 13. Ef. 4, 5.) s mert a Szentlelket a keresztségben vették (I. Kor. 12, 13.), tehát világos, hogy a *Szentlélekben csak már mint hívők részesültek*, hogy ez aztán képesekké tegye őket az Istenhez méltó új életre (Gal. 5, 22. Róm. 15, 30.; ebből azt is látjuk, hogy még a szeretet által munkás hit életgyökerét, t. i. a szeretetet is e Lélek fakasztja és élteti, v. ö. Gal. 5, 6).

Nem folytatom tovább. Mindezekből megértheti a nyájas olvasó, hogy a IV. evangéliomot sem félre nem

értettem, sem félre nem magyaráztam; ellenkezőleg, a *Szentlélekről szóló tanításomban is egészen a szentírás alapján állok*, tehát e tekintetben is *evangéliomi* elmélkedésem. De megértheti mindezekből azt is, hogy nem vagyok olyan tudatlan, minőnek K. B. kijelent, mert tanításomban nemcsak egy egyszerű bibliás hívő, hanem ő, a theologiae profeszszor sem tud megczáfolni. Sajnálom, de legalább ezuttal azon bírálók közé került, a kik más helyett önmagukat törik össze! Tudatlansággal engem vádolt s e vád ő rajta szárad. Ezek után nincs más hátra, mint hogy kijelentsem, hogy ezen állításomat: *az igazi keresztyén Szentlélek csak ott ihlet, hol a Kr. felismerése már megtörtént, a hol a Kr.-ba vetett hit már megvan*, továbbra is fentartom és vallom. S nem veszi-é észre K. B., hogy e tanításom, azon kívül hogy igaz, gyakorlatilag is mennyire üdvös és áldásos? Minden hívőt a Kr. megértésére ösztönöz, tehát arra is, hogy látogassa a templomokat, a melyekben a Megváltó személyisége hozzá értő emberek által magyaráztatik és hirdettetik; s midőn ezt cselekszi, útját vágja amaz eszelősségnek, mely sáppadt tétlenséggel lesi az Isten Lelkét s önámításában fut az irni-olvasni is alig tudó proféták után, kik elég ügyesek és szemérmetlenek elhítni vele, hogy ők a Szentléleknek valóságos médiuimai. Ez aztán az igazi spiritistaság! Semmit sem kell épen ma annyira beégetni prot. hiveink öntudatába, mint azt, hogy a Krisztuson kívül nincs hit, nincs igaz isten-ösmeret, nincs prófétaság, nincs csoda és nincs Szentlélek: Ő általa az üdv dolgában minden, Ő nélküle semmi!

Még egy megjegyzést K. B. bírálói lelkiösmertének lecsöndesítésére. Fájdalom, a dogmatikák, — legalább a mint a kezem ügyében esőkből látom, — nem úgy tanítanak a Szentlélekről, a mint én: haladnak a régi sablon szerint, vagy pedig nagyon kevés jelentőséget tulajdonítanak az Isten ama Lelkének. Két könyvből azonban azt látom, hogy szerzők egyetértenek velem. Az egyik a B. Weisz főntebb már idézett kézikönyve s a másik W. Herrmann: „Der Verkehr des Christen mit Gott. 1886.“ cz. munkája, melyben a többek közt, (a 38-dik lapon) ez áll; „Den h. Geist, den wir als die Kraft. . . in uns erleben, können wir gewiss nicht haben, ohne dass wir Jesum als den verstanden haben, der uns zu Gott gebracht hat“. Legyen hát nyugodt K. B.: még csak vakmerő újító sem vagyok, legfőlebb az igaz tudomány elveit tisztázó és rendszerő. Mért szégyelném bevallani? Ez is valami!

Meg vagyok győződve, hogy a nyájas olvasó nem veszi nekem rossz neven e választ. Nem magamat védtem benne, hanem a tudományt. Ha itt-ott hangja talán erős, rászolgált K. B. erősen. Tanulja meg ama bizonyos kövel való dobálódzás igen egyszerű, de sok esetben igen áldásos bölcseségét! Én nem állítom balga fővel, hogy munkámban nem lehet hiba; de azt állítom, hogy nem azon pontokon van, a melyek fölött K. B. lármát csapott. Elmélkedéseim bevezetése nagyon kényes kérdéseket tárgyal, a melyekre adandó feleletünkben talán sohasem leszünk egyik minden tekintetben. A komoly bírálatot és szerető kiméletet tehát épen e kérdéseknél várhatjuk el egymástól; jól esik látnom, hogy az ilyet Budapesten is ösmerik, mert a Prot. Egyh. és Isk. L. 1893. 8. számában (a 126. lapon) művemre (és pedig épen a K. B. által megtámadott bevezetésére) vonatkozólag ezt olvasom: „a vallásról és a kijelentésről való elmélkedések nem oly szabatosak és meggyőzők.“ Az ilyen hang — az értelmi diszszonancia mellett is — tiszteletet parancsol és nem kihív, hanem lekötelez.

Azzal végzem, hogy a mit itt K. B.-nak mondtam, mindaz jó részben Szilávik Mátyás ev. theol. profeszszor-nak is szól. Ő ugyanis a *Luthardt: Theol. Literaturblatt*-jában (XV. Jahrgang. Nr. 35. 1894. 418. lap) K. B. most tárgyalt bírálatát — habár szelidítve — *kivonatossan lemásolva*, német fordításban kiadta. Csak az mentheti őt, hogy talán nála ez már bírálói praxis, — ha ugyan ő amaz igen *élelmes* „Sz.“ kritikus. Ugy gondolja nevezetesen, hogy ha a „Prot. Szemle“ olvasóit németből kifordított bírálatokkal traktálja („Sz.“ aláírással; lásd: Prot. Szemle, 1893. 475. l. és Theol. Liter. zeit. 1893. Nr. 3. 85 s k. l.; Prot. Szemle, 1893, 476 s k. l. és Theol. Lit. z. 1893. Nr. 8. 216. l.; Prot. Szemle, 1891. 482 s k. l. és Theol. Lit. z. 1891. Nr. 8. 209 s k. l.): miért ne traktálhatná a német olvasókat meg magyarból átfordítottakkal? Ehhez semmi szavam; izlés dolga!

Debreczen, 1895. márcz. 27.

Dicsőfi József.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Rövid hírek.** *Szendy Pál* m.-turi ev. ref. tanítót ő felsége a király *arany érdemkereszt adományozásával tüntette ki.* — *Id. Lészai Ferencz*, az erdélyi egyházkerület főgondnoka, a papiuk részére ottan alapítandó „Szeretetház“ javára 100 frtot küldött Szász Domokos püspök kezéhez, kinek nevéhez az intézet megteremtése fűződik. — *Kárffy Titusz*, 1891 óta nyugalmazott miniszteri tanácsos a vallás és közoktatásügyi miniszteriumban, e hó 26-án 74 éves korában meghalt. — *A Kis-ujszállási* ev. ref. főgymnasium mellett fellállítandó tápintézet érdekében az illetők hathatósan fáradoznak. — *A sajóvámosi* lelkészválasztást az egyh. ker. fegyelmi bíróság megsemmisítette.

— **A debreczeni főiskola szellemi és anyagi ügyeit intéző bizottság** f. hó 28-án délután 4 órakor fontos tárgyakban gyűlést tartott főtiszteletű Kiss Áron püspök úr lakásán. Jelenvoltak a gyűlésen a püspök úr elnöklete alatt Gróf Degenfeld József, Simonffy Imre, Kiss Albert, *Tóth Sámuel*, *Dr. Öreg János*, *Csiky Lajos*, *Dr. Kovács Sándor* és *Kovács Lajos*. A bizottsági gyűlés nagy örömmel vette tudomásul Kiss Albert bizottsági tagnak munkálatát, mely szerint a létező alapokból, begyűlt adományokból a felállítandó philosophiai fakultásban 8 tanszék immár biztosítva van, négyé pedig közel áll ahoz, hogy 1—1 tanszék fentartási terhét megbirja. Még 54,000 frt összehozása vár egyháztársadalmunk tagjaira, s akkor a debreczeni főiskola bölcsészeti fakultása megnyílhatik. A bizottság fölkerlte a Konventnek egyházkerületünkből éppen most Budapestre utazott tagjait, hogy egyházkerületünk Budapesten lakó más irányadó férfaiával együttesen keressék föl a közoktatásügyi minisztert s értekezzenek vele a felállítandó fakultásnak fölkerlt nyilvánosságát illető nagy kérdésről. Különben előre jelezhetjük, hogy jövő heti számunk *Dr. Öreg János*nak folytatólagos közlendő cikkében a felállítandó tanszékek pénzügyi alapjait részletesen ismertetni fogja.

— **Gyermekistentisztelet főiskolánkban.** Már korábban megindult tanárkari mozgalom eredményének első jelével fogunk találkozni főiskolánk ima-termében e hó 31-én. Ugyanis e napon reggeli 9 órakor gyermekistenti tisztelet tartatik a következő programmal: 1. Gyülekezeti éneklés 74-ik dicséret 1—3 vers. 2. Gyermek-énekkar. 3. Előfohász. Imádság. *Csiky Lajos* theol. akad. tanártól. 4. Gyülekezeti éneklés 70-ik dicséret 1. 5. vers. 5. Egyházi beszéd tartja *Csiky Lajos*. 6. Gyülekezeti

énekülés 64. dics. 1. 3. 15. vers. 7. Uri imádság. Megáldás. Csiky Lajos. 8. Gyermek-énekkar éneke. 9. Gyülekezeti énekülés. Részt vesznek az isteni tiszteleten a főiskolai elemi iskolák növendékei közül a 3—6 osztályok és a gymnasiumi 1—4 osztályba járó tanulók. Az énekkart Mácsai Sándor főiskolai énektanár a gymnasiumi tanulókból alakította. Igen nagy érdeklődéssel nézünk elébe az első próbának.

— **Országos tanári nyugdíjintézet.** Illetékes helyről nyert értesülésünk szerint az országos tanári nyugdíjintézetet a kormány f. é. május végével életbe fogja léptetni. Ha ezen hír csakugyan megvalósul, akkor azok az idős tanárok, kik már csak azért vannak szolgálatban, mert az országos nyugdíjintézet megnyitást várják, már a jövő tanév kezdetén nyugalomba mehetnek és az illető iskoláknak is lesz még elég idejük, hogy a megüresedett tanári állások betöltése iránt kellő időben intézkedhessenek.

— **A tudatlanságnál csak elvetemültségök** volt nagyobb azoknak a betörőknek, kik e hó 28 és 29-dike közt eső éjjelen valamennyi helybeli ev. reform. templomunkba betörést kíséreltek meg. A kistemplomba az ablak vasrostélya miatt nem tudtak behatolni, de követ dobta be boszujok kielégítésére; a többi templomokba az ablakokon át törtek be, s mivel a mit kerestek, értékes tárgyra nem akadtak, éktelen dühöknek rombolásban adtak kifejezést. Szinte megfoghatatlan, hogy egy éjelen át hogyan lehetett négy helyen is ily alávaló módon garázdálkodni úgy, hogy azt sem a rendőrség, sem senki más észre nem vette.

TARTALOM-JEGYZÉK: Vallásügyi tárgyalások a főrendiházban. Dr. Kovács Sándor. — Kisded falusi egyházaink érdekében. Veress Imre. — Tanügy: A tiszántúli ref. tanárok nyugdíjintézetének ügye. — A m.-túri főgymnasium felvirágzása. r. l. — Irodalom. — Különnélek. — Hirdetések.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázat

a debreczeni ev. ref. tanítóképezdőben betöltendő
rendes tanári állomásra.

Ezen tanszék tárgyai: vallástan, földrajz, történelem a megállapított beosztással és óraterv szerint; azon fenntartással, hogy a beosztás változása esetén ezekhez, vagy ezek valamelyike helyébe más rokon tárgy is tehető. A heti órák összes száma 20-ig terjedhet.

A tanszék javadalma: 1200 frt alapfizetés, 400 frt lakáspénz 100 frt ötödéves korpótlék 5 ízben, mindenik díj évnegyedi előleges részletekben. Ezek mellett e javadalom élvezője, mint rendes tanár az országos nyugdíjintézetnek lesz tagja.

A pályázók vallására az intézet jellege, képzésére nézve az országos középiskolai törvény 29 §-a az irányadó.

Pályázhatnak olyan lelkész-képzéssel bíró egyének, akiknek a földrajzból és a történelemből középiskolai tanári képesítettségük van; vagy ha ez utóbbi nem volna, magukat annak 2 év alatti megszerzésére kötelezik.

A megválasztott tanár hivatalát az 1895/6-ik tanév kezdetén a fennálló rendtartás szerint székfoglaló értekezés tartásával foglalja el.

A pályázati kérvények kellőleg felszerelve folyó évi április hó 24-ig a tiszántúli ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához adandók be.

Debreczen 1895 Márczius 22-én.

KISS ÁRON
püspök.

Pályázat.

A boldog emlékezetű Nagy József-féle alapítványból 2 évről szóló ösztöndíjra 500—500 frttal pályázat nyitattik.

Ezen pályázatnál megkivántatik, hogy:

1. az illető pályázó ifju magyar ev. reformált vallásu, s a felsőbb tudományokat a debreczeni főiskolában végezte legyen.

2. Kitűzött pályájának a lelkészinek vagy tanárinak kell lenni.

3. Szükséges, hogy a bölcsészeti, s hittani tudományokon kívül, a latin nyelvben annyira jártas legyen, hogy a római classikus írókat jól értse; mit hogy jól ért, úgy azt, hogy a görög nyelvtanból kitűnő osztályzata van, érettségi bizonyítványával igazolni kell.

4. Megkivántatik pályázótól, hogy az élő nyelvek közül a német nyelvet teljesen értse, s egész folyékony-sággal beszélje; a francia nyelvből is birjon oly előkészülettel, hogy a könyveket jól értse. Ez utóbbiakra nézve is elengedhetlen szabályul tüzetvén ki, hogy ezek is illetékes és tekintetbe vehető bizonyítványokkal igazoltassanak.

Jelenleg két évről adatván ki az ösztöndíj, két pályázó fog ösztöndíjban részesülni.

A felszerelt, másként figyelmen kívül hagyandó pályázati kérvények folyó évi május 5-ig Főtiszteletű Kiss Áron püspök és alapítványi egyik elnök urhoz lesznek beterjesztendők.

Debreczen, 1895. április 28.

Tóth Sámuel,
bizottsági jegyző.

Pályázat theol. akadémiai tanszékekre.

Az 1895-ik év folyamán tartandó rendkívül egyházkerületi közgyűlésen választás útján a nagy-enyedi ev. ref. Bethlen-kollégium theol. akadémiaján elhalálozások folytán megüresedett 2 rendes tanári tanszék fog betöltetni.

E tanszékek egyikével az Ó,— másikkal az *Ujszövetségi exegetikai*-, esetleg a *történelmi* és *rokon tudományok* tanítási kötelezettsége jár a konventi tantervben megszabott heti maximális óraszámmal.

E tanszékek mindenike után járó javadalom évi 1650 frt készpénz 50 frt ötödéves pótlék, természetbeli lakás vagy 300 forint lakbér és esetleg veteményes kertrész.

Az alkalmazandóknak az egyházkerületi közgyűlés jóváhagyása esetében a kollegium minden lehető esetre (végkielégítés, nyugdíj, özvegyek és árvák ellátása stb.) szorosan ugyanolyan kötelezettségek ellenében ugyanolyan jogokat biztosít, milyenek az állami, illetőleg más nyilvános tanintézetek tanáraitra nézve az 1885. évi XI. és az 1894. évi XXVII. országos törvényekben vannak megállapítva.

Az állomás 1895. szept. 1-én foglalandó el.

A pályázni óhajtok életkorukról, vallásukról, képesítettségükről, eddigi alkalmaztatásukról és irodalmi működésükről szóló bizonyítványokkal felszerelt folyamodványokat az erdélyi ev. ref. egyházkerület püspökéhez az 1895. évi május hó 1-ig nyujtsák be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület ig. tanácsától.

Kolozsvár, 1895 márt. 24-én.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnökhelyettes.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.